

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems

E-ISSN: 3041-8623

Vol. 15(2), 71-98

Received: 08.01.2025 Accepted: 26.11.2025

Research Paper

Immigrants in Iranian Society: An Identity Perspective Based on Breakwell's Identity Process Theory (Case Study: Brick Kilns of Mahmoudabad, Tehran)

Behnoosh Taherkhani

Ph.D. student, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran
B_taherkhani@cmps2.iust.ac.ir

Abbas Yazdanfar *

Associate professor, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran
Yazdanfar@iust.ac.ir

Fatemeh Mehdizadeh Saraj

Professor, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran
mehdizadeh@iust.ac.ir

Sara Ghafar Samar

Master of Architecture, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran
saraghafar@gmail.com

Introduction

Identity encompasses the array of characteristics, through which individuals define themselves and are recognized by others, forming a dynamic construct shaped by social interactions and historical memory. Afghan migrants in Iran, particularly those residing in the brick-kiln settlements of Mahmoudabad, experience shifts in traditional identity patterns as they navigate linguistic, cultural, and religious commonalities within the host society. Daily interactions foster the emergence of new cultural expressions, while ethnic and religious identities rooted in Afghanistan continue to influence their sense of belonging. The living environment plays a crucial role in reinforcing or undermining these identity components, making spatial and architectural considerations vital for preserving cultural integrity. Migration, whether voluntary or forced, has long been a fundamental aspect of the human experience, often accompanied by social and economic challenges for minority groups. Afghan migrants in Iran encounter administrative restrictions, discrimination, and limited social acceptance, which impede the establishment of stable identities and contribute to feelings of marginalization. Recent political instability in Afghanistan, particularly following 2021, has intensified migration flows, resulting in a diverse Afghan population in Iran with strong linguistic and religious ties. Understanding these cultural, social, and symbolic aspects of identity is essential for designing collective housing that fosters integration while preserving distinct identities.

Materials & Methods

The theoretical framework of this study was anchored in 3 key perspectives: Social Identity Theory, Place Identity Theory, and Breakwell's Identity Process Theory. Social Identity Theory elucidates how individuals derive a portion of their self-concept from their group affiliations, shaping

their perceptions and intergroup interactions. Place Identity Theory underscores the significance of the physical environment as a meaningful reference for memories and social relationships. Breakwell's Identity Process Theory conceptualizes identity as a dynamic system governed by 4 principles: distinctiveness, continuity, self-esteem, and self-

*Corresponding author

Taherkhani, B., Yazdanfar, A., Mehdizadeh Saraj, F., & Ghafar Samar, S. (2026). Immigrants in Iranian society: An identity perspective based on breakwell's identity process theory (Case Study: Brick Kilns of Mahmoudabad, Tehran). *Strategic Research on Social Problems*, 15(2), 71-98.
<https://doi.org/10.22108/srsp.2025.143910.2069>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2025.143910.2069>

efficacy. This framework provides valuable insights into how migrants sustain their identities in new sociocultural contexts. To operationalize these concepts, Ralph Tyler's model was utilized, categorizing determinants of human behavior into human and environmental factors. This approach facilitated the translation of identity components into architectural criteria.

Data collection employed a qualitative methodology, incorporating semi-structured and in-depth interviews, direct observations of daily practices, and documentation of the spatial needs of Afghan migrants residing in the brick-kiln settlements of Mahmoudabad.

Discussion of Results & Conclusion

Data analysis was conducted using Braun and Clarke's thematic approach, involving iterative coding and theme development until conceptual saturation was reached. Themes were organized according to Breakwell's four identity components. Most participants expressed a strong identification as Afghan and took pride in their nationality, whereas second-generation migrants exhibited a partial emotional attachment to Iran. Administrative restrictions, limited citizenship rights, and apprehensions about returning to Afghanistan contributed to tensions regarding their identities.

Distinctiveness was evident in cultural practices, such as marriage customs, religious ceremonies, and local gatherings, as well as in the physical environment, which was marked by

poverty, shared facilities, and limited communal spaces. Continuity was compromised by the lack of positive spatial memories from Afghanistan, yet kinship networks, communal living, and memories of traditional foods, colors, and home layouts helped preserve cultural roots. Self-esteem was adversely affected by social exclusion, discriminatory language, and restricted access to public services; however, strong internal community cohesion fostered a sense of belonging. Self-efficacy was limited by restricted housing ownership and substandard living conditions though women engaged in small-scale, home-based economic activities.

Architectural strategies that are sensitive to identity are crucial for enhancing migrants' sense of belonging and facilitating social integration. These strategies include creating spaces that encourage social interaction, designing privacy-respecting housing units, providing areas for micro-businesses, and incorporating culturally meaningful spatial elements. Mixed-neighborhood layouts that include both Iranian and Afghan households can help prevent segregation, promote social cohesion, and support the preservation of identity and dignity. Residential environments should reflect the lifestyles, customs, and daily routines of the inhabitants to enhance quality of life while reinforcing cultural identity.

Keywords: Afghan Migrants, Identity, Breakwell's Identity Process Theory, Architectural Space, Mahmoudabad Brick Kiln.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال پانزدهم، شماره پیاپی (۵۳)، شماره دوم، ۱۴۰۵، ص ۷۱-۹۸
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۵

مقاله پژوهشی

راهبردهای طراحی معماری برای مهاجرین افغان در جامعه ایران با رویکرد هویت از منظر نظریه فرایند هویتی بریکول (نمونه بررسی کوره‌های آجرپزی محمودآباد تهران)

بهنوش طاهرخانی، دانشجوی دکتری گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران

behnoosh.taherkhani@gmail.com

سیدعباس یزدانفر* ، دانشیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران

yazdanfar@iust.ac.ir

فاطمه مهدیزاده سراج، استاد گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران

mehdizadeh@iust.ac.ir

سارا غفارثرم، کارشناسی ارشد گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران

saraghafar@gmail.com

چکیده

در سال‌های اخیر، به‌ویژه پس از بازگشت طالبان به قدرت در سال ۲۰۲۱، شمار مهاجران افغان در ایران به شکل چشمگیری افزایش یافته است؛ از این‌رو مطالعه و تحلیل وضعیت آنان در بستر جامعه ایرانی اهمیت ویژه‌ای دارد. این پژوهش با رویکردی هویتی در طراحی معماری، امکان تعامل فرهنگی مهاجران افغان را در جامعه ایرانی بررسی کرده است. با بهره‌گیری از نظریه فرایند هویتی بریکول و رویکرد کیفی، نیازها و شیوه‌های زیست افغان‌ها در کوره‌های آجرپزی محمودآباد تهران شناسایی شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مهاجران افغان ضمن حفظ مؤلفه‌های هویتی خود، به‌واسطه شبکه‌های اجتماعی موجود در محیط کوره‌ها، نوعی تعامل فرهنگی با جامعه ایرانی برقرار کرده‌اند. این تحقیق بر نقش مؤلفه‌های هویتی در شکل‌گیری ساختارهای معمارانه تأکید دارد و چهار شاخص تداوم، تمایز، عزت‌نفس و خودکفایی را بررسی می‌کند. در پایان، راهبردهای طراحی برگرفته از داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها ارائه شده است تا زمینه حفظ و تقویت هویت فردی و اجتماعی مهاجران فراهم شود.

واژه‌های کلیدی: مهاجران افغان، هویت، نظریه فرایند هویتی بریکول، فضای معماری، کوره آجرپزی محمودآباد.

*نویسنده مسئول

طاهرخانی، بهنوش، یزدانفر، عباس، مهدیزاده سراج، فاطمه و غفارثرم، سارا. (۱۴۰۵). راهبردهای طراحی معماری برای مهاجرین افغان در جامعه ایران با رویکرد هویت از منظر نظریه فرایند هویتی بریکول (نمونه بررسی کوره های آجرپزی محمودآباد تهران)، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۵(۲)، ۷۱-۹۸.

<https://doi.org/10.22108/srsp.2025.143910.2069>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2025.143910.2069>

مقدمه

هویت هر فرد، ویژگی‌ای است که او را به خود شبیه و از دیگران متمایز می‌سازد. هویت نه تنها توسط فرد تعریف و شناخته می‌شود، از سوی دیگران نیز شناسایی می‌گردد. هویت به عنوان فرایندی مستمر و پویا، همواره در طول زمان تولید و بازتولید می‌شود. به عبارتی دیگر، هویت‌های اجتماعی به عنوان بنیادهایی عمل می‌کنند که نظم و پیش‌بینی‌پذیری در جریان‌های اجتماعی بر آن‌ها استوار است؛ به همین دلیل، رفتارهای گروهی یک جامعه معمولاً به حافظه تاریخی آن جامعه ارجاع داده می‌شود. افغان‌هایی که در ایران ساکن شده‌اند، به طور ناخواسته از هویت‌های سنتی خود فاصله گرفته و هویت‌های مدرن‌تری را جذب کرده‌اند. برای بسیاری از این مهاجران، اشتراکات زبانی، فرهنگی و مذهبی و همچنین جو حاکم بر ایران که تفسیری نو از اسلام را ارائه می‌دهد، این امکان را فراهم آورده است که بسیاری از این ارزش‌ها را به بخشی از هویت خود تبدیل کنند. هویت می‌تواند تجلی‌گاه تمامی مؤلفه‌های فرهنگی-اجتماعی و وضعیت استراتژی تعامل فرهنگ باشد؛ بنابراین، بررسی هویت و پایه‌گذاری پژوهش بر این مبنا می‌تواند جنبه‌های مختلفی را در بر گیرد. افغان‌ها در تاریخ و بستر زندگی خود در افغانستان دارای هویت قومی‌ای هستند که با مذهب پیوند خورده است. شیوه‌های زندگی اجتماعی و جمعی افغان‌ها در ایران موجب شده است که به آن‌ها علاوه بر ملیتی متفاوت به عنوان قومیتی خاص در داخل ایران نیز توجه شود. فضای زیستی، نقش اساسی در شکل‌گیری هویت فرهنگی مهاجران ایفا می‌کند و می‌تواند به تقویت یا تضعیف آن کمک کند. این پژوهش با هدف شناسایی مؤلفه‌های هویتی و عوامل معماری قابل اجرا در طراحی واحدهای مسکونی گروهی برای مهاجران افغان در ایران است؛ به گونه‌ای که ضمن تأمین نیازهای فضایی و کالبدی، اصول هویتی فرهنگی، اجتماعی و نمادین آن‌ها حفظ و تقویت شود.

سؤال‌های تحقیق

در راستای رسیدن به هدف پژوهش پرسش‌های زیر مطرح است:

۱. کدام مؤلفه‌های هویتی مهاجران افغان (فرهنگی، اجتماعی و نمادین) قابل شناسایی هستند و چگونه می‌توان آن‌ها را در طراحی واحدهای مسکونی گروهی بازتاب داد؟
۲. چگونه می‌توان تعامل فرهنگی مهاجران افغان با جامعه میزبان را از طریق طراحی معماری بهبود داد، بدون آنکه هویت فردی و اجتماعی آن‌ها تضعیف شود؟

مهاجرت

مهاجرت پدیده‌ای است که نه تنها جدید نیست، در تاریخ بشریت ریشه‌دار و گره‌خورده است. انسان‌های اولیه به منظور تأمین نیازهای اساسی خود و جست‌وجوی شرایط بهتر، همواره در حال جابه‌جایی بوده‌اند (ربیعی، ۱۳۹۲). مهاجرت به عنوان فرایندی تعریف می‌شود که شامل حرکت ارادی یا اجباری یک فرد یا گروهی از افراد از مکانی به مکان دیگر با هدف سکونت موقت یا دائم در آن مکان است. این فرایند تأثیرات درخور توجهی بر نگرش‌ها، فعالیت‌ها و رفتارهای اجتماعی و اقتصادی افراد دارد (جمشیدیها و عنبری، ۱۳۸۳). اگرچه مهاجرت دستاوردهای بسیاری برای تاریخ بشریت به ارمغان آورده است، گاهی نیز نتایج ناخوشایندی را به همراه داشته است (طاهرپور و همکاران، ۱۳۸۴). گروه‌های اقلیت که ناشی از مهاجرت و پناهندگی شکل می‌گیرند، معمولاً دارای ویژگی‌های جسمانی و عادات فرهنگی متفاوتی در مقایسه با گروه غالب جامعه هستند. این تفاوت‌ها می‌تواند به برخورد نابرابر و تبعیض‌آمیز با آن‌ها منجر شود (عبدی زرین و همکاران، ۱۳۸۹). اقلیت‌ها به عنوان گروه‌های آسیب‌پذیر نیازمند حمایت‌های قانونی و اجتماعی هستند تا بتوانند از حقوق و فرصت‌های برابر برخوردار شوند و هویت و فرهنگ خود را حفظ کنند (روستایی و آرش‌پور، ۱۳۹۵). مهاجرت تنها جابه‌جایی فیزیکی افراد را شامل نمی‌شود، بلکه به انتقال هویت‌های

فرهنگی و اجتماعی آن‌ها نیز مرتبط است. هنگامی که فردی از کشوری به کشور دیگر به عنوان مهاجر یا پناهنده کوچ می‌کند، بخشی از هویت خود را با خود به همراه می‌آورد و در تلاش است تا برای آن هویت جایگاهی در جامعه جدید پیدا کند. انسان مهاجر غالباً به عنوان «غیرخودی» یا «بیگانه» تلقی می‌شود؛ مفهومی که به‌ویژه درباره پناهندگان و مهاجرانی که از سطوح پایین اجتماعی هستند، بار معنایی منفی دارد (قره‌باغی، ۱۳۷۹).

افغان‌های مهاجر در ایران

مهاجران افغان در ایران با چالش‌های درخور توجهی در فرایند توسعه هویت ملی خود مواجه هستند. بسیاری از آن‌ها به دلیل محدودیت‌های قانونی و شهروندی، هویت افغان خود را پنهان می‌کنند. شکل‌گیری یک هویت قوی به تعاملات بین فردی در سطح جامعه و سیاست‌های حمایتی در سطح کلان بستگی دارد؛ با این حال، در ایران خلأ سیاسی چشمگیری درباره هویت مهاجران افغان وجود دارد که بر توانایی آن‌ها برای انطباق و ادغام در جامعه تأثیر منفی می‌گذارد. نتیجه این وضعیت آن است که بسیاری از مهاجران افغان تجربه «تطهیر هویت» را دارند؛ به این معنا که آن‌ها قادر به تأیید کامل هویت قومی افغان و هویت ملی ایران نیستند. این امر به احساس بیگانگی و بی‌تفاوتی در برابر جامعه ایران منجر می‌شود (Zandi-Navgran et al., 2023). مهاجرت اتباع افغانستان که ناشی از عوامل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی متعددی است، طی چهار دهه گذشته یکی از بزرگ‌ترین مهاجرت‌ها در طول سال‌های پس از جنگ جهانی دوم بوده است (مهرابی، ۱۳۹۹). به خصوص پس از تسلط طالبان بر افغانستان در سال ۲۰۲۱، موج جدیدی از مهاجرت افغان‌ها به ایران آغاز شده است (مهرابی، ۱۳۹۹). افغانستان کشوری با اقتصاد سنتی مبتنی بر کشاورزی و دامپروری است (گروه ترجمه صراط، ۱۳۹۰). ایران میزبان یکی از بزرگ‌ترین و طولانی‌ترین جمعیت پناهجویان شهری در سراسر جهان است که تقریباً ۳ میلیون افغان در این کشور زندگی می‌کنند (Mahmoodi et al., 2023). در افغانستان بیش از سی

زبان وجود دارد که زبان‌های دری و پشتون از جمله زبان‌های اصلی است. زبان فارسی دری زبان مادری حدود ۵۰ درصد از ساکنان است و ۹۰ درصد مردم می‌توانند به این زبان تکلم کنند (عبداللهی، ۱۳۸۸). بیشتر مردم افغانستان مسلمان هستند و به دو گروه سنی (۸۴ درصد) و شیعه (۱۵ درصد) تقسیم می‌شوند. اعیاد مذهبی نیز شامل عید قربان و عید فطر است (گروه ترجمه صراط، ۱۳۹۰). بیشتر افغان‌های ساکن ایران را قوم هزاره تشکیل می‌دهند که دلیل آن را می‌توان در شباهت‌های دینی، زبانی و تاریخی این قوم با ایران جست‌وجو کرد (کورنا، ۱۳۹۷). آمارهای کمیساریای عالی پناهندگان نشان می‌دهد مهاجرانی که از سال ۲۰۲۱ تا جولای ۲۰۲۳ به ایران وارد شده‌اند از نظر قومیت حدود ۳۶ درصد آن‌ها هزاره بوده‌اند. همچنین ۳۴ درصد تاجیک و ۱۴ درصد هم پشتون بوده‌اند (UNCHR, 2023). عدم‌پذیرش جامعه جدید و وجود ضعف‌های احتمالی اخلاقی در محیط قبلی مهاجران می‌تواند به بروز رفتارهای ضداجتماعی منجر شود (عبدی زین و همکاران، ۱۳۸۹). مهاجرت اجباری، که غالباً به دنبال جنگ و ویرانی صورت می‌گیرد، همواره با تبعات روانی و اجتماعی درخور توجهی همراه است. در بسیاری از موارد، افراد برای کنار آمدن با شرایط زندگی جدید به روش‌های ناکارآمد تربیتی و دفاعی نظیر پرخاشگری متوسل می‌شوند (خدابخشی و همکاران، ۱۳۹۰). عوامل مختلفی از جمله ناهمواری‌ها و شرایط نامطلوب اقتصادی (اسکندری سبزی و حسن‌زاده، ۱۴۰۲)، عدم‌پذیرش از سوی جامعه میزبان و فقدان فرصت‌های برابر (مرادی و بخشنده، ۱۳۹۰) و ضعف‌های اخلاقی در محیط قبلی مهاجران (اسکندری سبزی و حسن‌زاده، ۱۴۰۲) می‌تواند به رفتارهای ضداجتماعی مانند پرخاشگری و جرم در افراد منجر شود؛ بنابراین، ایجاد فرصت‌های برابر، تقویت پذیرش اجتماعی و حمایت از مهاجران برای غلبه بر مشکلات اخلاقی گذشته می‌تواند در پیشگیری از این رفتارها مؤثر باشد (مرادی و بخشنده، ۱۳۹۰).

هویت در مهاجرت

موضوع هویت از دیرباز انسان را به خود مشغول کرده و

همواره به‌عنوان دغدغه‌ای مهم در عصر معاصر مطرح است (دوران، ۱۳۸۵). هویت نقش «معناسازی» را در سطوح فردی و اجتماعی ایفا می‌کند (لطف‌آبادی، ۱۳۹۲). برای مهاجران، هویت متأثر از تعامل عوامل داخلی و خارجی مانند زمینه فرهنگی، تعاملات اجتماعی و انتظارات جامعه میزبان شکل می‌گیرد. هر مهاجر به‌عنوان عضوی از گروه فرهنگی اصلی خود و همچنین جامعه میزبان جدید شناسایی می‌شود و ممکن است بسته به زمینه اجتماعی، هویت‌های مختلفی را اتخاذ کند. مفهوم هویت در مهاجرت متأثر از پویایی قدرت و هنجارهای اجتماعی جامعه میزبان قرار دارد که می‌تواند بر نحوه درک و بیان

هویت افراد تأثیر بگذارد (Hack-Polay et al., 2021; McAreavey, 2017). هویت به دو دسته فردی و جمعی (اجتماعی) تقسیم می‌شود (بهزادفر، ۱۳۸۶). هویت جمعی شامل مجموعه ویژگی‌هایی است که یک گروه را از دیگر گروه‌ها متمایز می‌کند و با حس تعلق، وابستگی و عضویت در گروه‌ها ارتباط دارد (ابوالحسنی، ۱۳۸۷). این نوع هویت براساس معیارهایی چون خانواده، قومیت و دین مشترک شکل می‌گیرد و نتیجه آن احساس پایداری به هنجارها و ارزش‌هاست (ابوالحسنی، ۱۳۸۷). هویت انواع مختلفی دارد که باتوجه‌به نیاز پژوهش حاضر برخی از آن‌ها (جدول ۱) بررسی شده است.

جدول ۱- انواع هویت

Table 1- Types of identity

انواع هویت	شرح
هویت ملی	نوعی احساس تعلق به ملیتی خاص است (Guibernau & Hutchinson, 2001). برای جامعه ملی داشتن ایدئولوژی‌هایی نیاز است که بتواند هویت و شخصیت آن قوم یا ملت را نشان دهد (روشه، ۱۹۲۴). نماها، سنت‌ها، مکان‌های مقدس، آداب و رسوم، قهرمانان، تاریخ، فرهنگ و سرزمین برای یک ملت معنی خاص دارد (Guibernau & Hutchinson, 2001).
هویت فرهنگی	مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، رسوم و رفتارهای اعضای یک جامعه که موجب تنیده‌شدن افراد آن ملت به یکدیگر می‌شود (اشرفی، ۱۳۸۰؛ یحیائی و کیا، ۱۳۸۸). آنچه با آموزش‌های فرهنگی و نسل‌به‌نسل در منطقه‌ای درونی می‌شود و عامل تمایز از «دیگران» و «غیرها» خواهد بود (اشرفی، ۱۳۸۰). این هویت رکن باثباتی از ناخودآگاه جمعی یک ملت است (یحیائی و کیا، ۱۳۸۸).
هویت قومی	به ابعادی نظیر سرزمین، میراث تاریخی، فرهنگ، آینده مشترک، زبان، اسطوره مشترک و مردم اشاره دارد (مرشدی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹).

و قبیله‌ای مرتبط است و فاقد یک هویت ملی متحد است (Zandi-Navgran et al., 2023). شباهت‌های فرهنگی می‌تواند به‌عنوان پلی برای تقویت ارتباطات فرهنگی و تعاملات مثبت بین افراد این دو کشور عمل کند (خزایی، ۱۳۸۷)؛ بنابراین، هویت فرهنگی مشترک ایرانی و افغان می‌تواند بستر مناسبی برای کاهش مسائل نژادی، دیدگاه‌های منفی طرفین و مفهوم «افغانی» در جامعه ایرانی باشد (خزایی، ۱۳۸۷).

هویت مکانی

هویت به‌عنوان مفهومی پیچیده تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله جنسیت، اجتماع و فرهنگ تعریف می‌شود که محیط ساخته‌شده نیز یکی از این عوامل است (Hauge, 2007). مکان‌هایی که افراد به آن‌ها تعلق دارند، ترجیحات

ایران و افغانستان دارای روابط فرهنگی و تاریخی عمیقی هستند که شامل شباهت‌هایی در زبان، مذهب و میراث معماری می‌شود. این شباهت‌ها حس هویت فرهنگی مشترک را بین دو کشور تقویت می‌کند (Zandi-Navgran et al., 2023). با وجود این شباهت‌ها، هویت ملی ایران و افغانستان به دلیل مرزهای متمایز دولت ملی و تحولات سیاسی از هم جدا شده است (عظیمی و لعل شاطری، ۱۳۹۷؛ Mozaffari, 2014). اهمیت هویت قومی زمانی نمایان می‌شود که افراد یک گروه قومی به‌واسطه تعلقاتشان به آن گروه، با رفتارهای تبعیض‌آمیز نسبت به گروه‌های دیگر مواجه می‌شوند (مقدس و همکاران، ۱۳۸۸). شکل‌گیری هویت ملی در ایران تحت تأثیر سنت‌های پارسی پیش از اسلام و فرهنگ اسلامی قرار دارد (Mozaffari, 2014). در مقابل، هویت ملی در افغانستان بیشتر به وابستگی‌های قومی

زیست محیطی و خودآگاهی شان را شکل می دهد (Peng et al., 2020). فرد در برخورد با عوامل شکل دهنده هویت خود، احساس هم ذات پنداری می کند و این احساس را جزئی از وجود خود می داند (پاکزاد، ۱۳۷۵). هویت مکانی جنبه مهمی از هویت فردی است؛ زیرا مکان هایی که افراد در آن زندگی می کنند و با آن تعامل دارند، بر نحوه درک خود و درک دیگران از آن ها تأثیر می گذارد (Hauge, 2007). مقیاس هویت مکانی می تواند از فضاهای صمیمی مانند خانه تا زمینه های وسیع تر مانند یک منطقه یا کشور متغیر باشد (Hauge, 2007). افراد معمولاً خانه ها و محیط های محلی خود را شخصی سازی می کنند تا هویت خود را منعکس کنند. هویت به معنای احساسات ذهنی انسان ها از وجود روزمره و ارتباطات اجتماعی است که نیازمند مکانی برای شکل گیری است (تابان و همکاران، ۱۳۹۱). هویت با فضاهای اجتماعی که در آن شکل گرفته و بیان شده است، ارتباط نزدیکی دارد (Sandford & Quarmby, 2018). الکساندر معتقد است که هویت هر فضا از

تکرار الگوهای خاص رویدادها در آن مکان شکل می گیرد و این رویدادها تأثیر زیادی بر هویت بناها و شهرها دارند (الکساندر، ۱۳۹۰). مکان های معنی دار به عنوان تکیه گاه هایی برای خاطرات شخصی، احساسات و ارزش ها عمل می کند و پیوند نزدیکی با هویت شخصی دارد (بهزادفر، ۱۳۸۶). نظریه پردازان مانند جنکینز تأکید می کنند که مکان به عنوان منبع مهمی برای شکل گیری هویت در اجتماع عمل می کند (قاسمی اصفهانی، ۱۳۹۴). مفهوم مکان به عنوان بخشی از محیط انسانی اهمیت دارد که معانی خاصی را برانگیخته و فعالیت ها و تعاملات انسانی را شکل می دهد (کاشی و بنیادی، ۱۳۹۲; Hague & Jenkins, 2004).

چهار چوب نظری

بررسی ها نشان می دهد که در ارتباط بین هویت و مکان، سه نظریه هویت اجتماعی، هویت مکانی و فرایند هویتی (جدول ۲) را به عنوان نظریه های اصلی می توان معرفی کرد.

جدول ۲- بررسی نظریه های هویت

Table 2- Review of identity theories

نظریه	تعریف	نظریه پرداز	شرح
نظریه هویت اجتماعی ^۱	آگاهی فرد از تعلق به گروه اجتماعی خاص که باعث انتقال احساسات و ارزش ها به او می شود (Hauge, 2007).	تاجفل ^۲ و ترنر این نظریه را توسعه دادند (Hauge, 2007).	افراد بخشی از مفهوم خود را از عضویت درک شده در گروه های اجتماعی به دست می آورند و پیامد هویت های شخصی و اجتماعی را برای ادراکات فردی و رفتار گروهی در نظر می گیرند (Naomi, 2024).
نظریه هویت مکانی ^۳	مکان همچون جنسیت و طبقه اجتماعی در ساخت هویت فردی مشارکت دارد و از دریافت ها و ادراکاتی ساخته می شود که به محیط توجه می کند (Hauge, 2007).	در ابتدا توسط پروشانسکی در سال ۱۹۷۸ معرفی شد (Peng et al., 2020).	این نظریه بر رابطه بین افراد و محیط فیزیکی تمرکز دارد و بر اهمیت ارتباط بین افراد و مکان هایی که در آن زندگی می کنند تأکید می کند و متشکل از مشاهدات و تفسیرهای مربوط به محیط زیست است (Qazimi, 2014).
نظریه فرایند هویتی ^۴	درک اهمیت تعلق به مکان در ایجاد هویت تعریف می شود. (Bernardo & Palma, 2005)	بریکول در بستر روان شناسی اجتماعی تدوین کرده است (Bernardo & Palma, 2005).	هویت محصول پویا و اجتماعی در کنش ظرفیت های حافظه آگاهی و سازه های سازمان یافته است. این مدل هیچ گونه تفاوتی بین هویت فردی و اجتماعی قائل نمی شود (مرادی، ۱۳۹۳).

¹ Social identity theory

² Tajfel

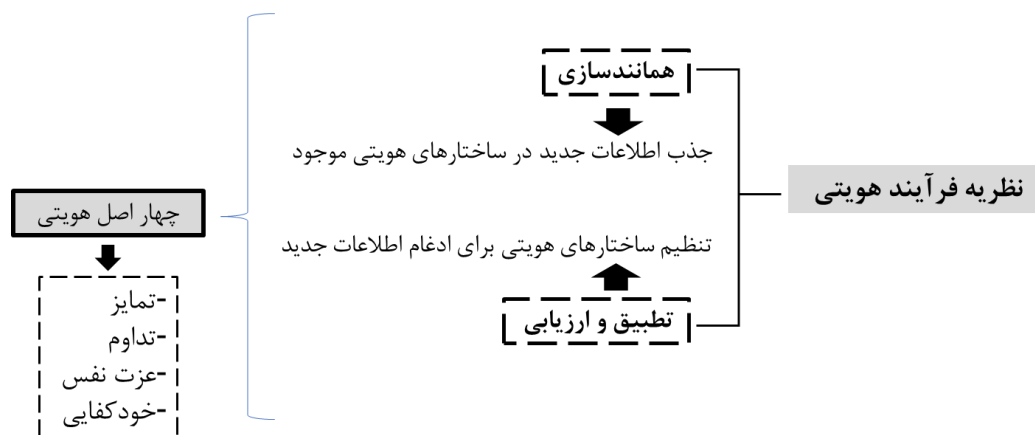
³ Place identity theory

⁴ Identity process theory

نظریه فرایند هویتی بریکول

نظریه فرایند هویتی دو فرایند اصلی هویت یعنی، همانندسازی و تطبیق و ارزیابی را شرح می‌دهد. همانندسازی به جذب اطلاعات جدید در ساختارهای هویتی موجود اشاره دارد.

تطبیق شامل تنظیم ساختارهای هویتی برای ادغام اطلاعات جدید است. این فرایندها توسط چهار اصل هویتی (تمایز، تداوم، عزت نفس و خودکفایی) تعریف می‌شود (نمودار ۱) (Jaspal & Breakwell, 2014).

نمودار ۱- توضیحات نظریه فرایند هویتی

Fig 1- Explanation of the identity process theory

معیارهای ارزش‌مند موجود در جامعه تأکید می‌کند. حس متفاوت بودن معمولاً در بستر فرهنگ یا زیر فرهنگی که فرد در آن رشد کرده است، شکل می‌گیرد و پذیرفته می‌شود. تمایز به عنوان هدف اصلی در فرایندهای هویتی شناخته می‌شود و نقشی کلیدی در شکل‌دهی به انتخاب‌های استراتژی مقابله ایفا می‌کند (Breakwell, 2021; Twigger-Ross & Uzzell 1996).

تداوم^۲:

بریکول در نظریه خود به تداوم به عنوان مفهومی کلیدی در حفظ و ارتباط میان جنبه‌های مختلف هویت در طول زمان اشاره می‌کند (صارمی و معروفی، ۱۳۹۶). در این نظریه، افراد به طور مداوم تلاش می‌کنند تا هویت خود را حفظ کنند و آن را با تجربیات جدید هماهنگ سازند. این تداوم به دو نوع تقسیم می‌شود: ۱. تداوم مکان ارجاعی: این نوع تداوم زمانی رخ می‌دهد که مکان به عنوان مرجع و ارجاعی برای فعالیت‌ها و تجربیات گذشته تصور شود. بدین ترتیب، مکان نه تنها محلی

بریکول بر این باور است که مکان‌ها نقش اساسی در شکل‌گیری هویت افراد دارد؛ به این معنا که جنبه‌هایی از هویت انسان‌ها از مکان‌های خاص سرچشمه می‌گیرد و این مکان‌ها به عنوان نمادهایی بامعنا و مفهوم برای ما عمل می‌کند. همچنین، مکان‌ها نمایانگر خاطرات شخصی است و به دلیل ارتباطات اجتماعی، می‌تواند نشانه‌هایی از خاطرات جمعی نیز محسوب شود (حسین‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۸; Hauge, 2007). نظریه بریکول به عنوان چارچوب نظری معتبر، اصول چهارگانه‌ای را معرفی می‌کند که نقش اساسی در شکل‌گیری هویت افراد ایفا می‌کنند. این نظریه را بسیاری از پژوهشگران بررسی و تأیید کرده‌اند. این اصول چهارگانه به شرح زیر است:

تمایز^۱:

انسان‌ها از تشخیص مکان به عنوان ابزاری برای متمایز کردن خود از دیگران بهره می‌برند. تمایز به ایجاد حس منحصر به فرد بودن اشاره دارد و بر تفاوت‌های میان فرد و دیگران، باتوجه به

² Continuity

¹ Distinctiveness

خاص فیزیکی یا اجتماعی است که به نیاز او برای کنترل محیط مرتبط می‌شود (Bernardo & Palma, 2005). خودکفایی در فرایند هویتی بریکول نه تنها به معنای استفاده از منابع موجود برای ایجاد معنا در فضا است، به فرایندی پیچیده از تعاملات انسانی، تجربیات شخصی و ویژگی‌های حسی مرتبط با مکان اشاره دارد. این فرایند باعث می‌شود که افراد بتوانند با فضاهای خود ارتباط عمیق‌تری برقرار کنند و آنها را به مکان‌هایی با هویت منحصر به فرد تبدیل نمایند (سخاوت دوست و البرزی، ۱۳۹۸؛ موسوی و دوانی، ۱۳۹۳). این مفهوم به اعتقاد فرد به توانایی خود برای مواجهه با موقعیت‌های چالش برانگیز و دستیابی به نتایج مطلوب براساس شرایط و مهارت‌ها اشاره دارد. این فرایند بر انتخاب فعالیت‌ها و محیط‌ها تأثیرگذار است و می‌تواند اثرات عمیقی بر رشد و رفاه شخصی فرد داشته باشد (Breakwell et al., 2022; Breakwell, 2021).

روش پژوهش

نظریه بریکول که ریشه در انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی دارد، به فرایند ساختن هویت از ترکیب عناصر مختلف فرهنگی و اجتماعی اشاره می‌کند. بریکول در معنای آفرینش و بازآفرینی معناها و هویت‌ها از منابع موجود، نشان‌دهنده فرایندی پویا و خلاقانه در مواجهه با موقعیت‌های نو است (Lévi-Strauss, 1966). نظریه فرایند هویت بریکول چارچوب جامعی است که هویت اجتماعی، هویت مکان و دیگر مؤلفه‌های مربوط به ادغام مهاجران را بررسی می‌کند؛ به‌ویژه در زمینه مهاجران در کشورهای میزبان و رویکردهای اجتماعی و فرهنگی مربوط به آنها کاربرد دارد (هاشمی، ۱۴۰۰). تاجفل یکی از روان‌شناسان برجسته حوزه روان‌شناسی اجتماعی است که در دهه ۱۹۷۰ میلادی نظریه هویت اجتماعی را توسعه داد. این نظریه بیان می‌کند که هویت اجتماعی بخشی از خودانگاره یا خودآگاهی فرد است که ناشی از ادراک عضویت او در گروه‌های اجتماعی مختلف است (Tajfel & Turner, 1979).

تاجفل تأکید دارد که این تمایزات گروهی ممکن است به

برای زندگی، فضایی برای یادآوری خاطرات و تجارب گذشته نیز محسوب می‌شود و ۲. تداوم مکان متجانس: در این حالت به تجانس بین محیط، ارزش‌ها و تمایلات فرد توجه می‌شود. این نوع تداوم به افراد کمک می‌کند تا احساس تعلق و همبستگی بیشتری با محیط خود داشته باشند (صبحی و همکاران، ۱۳۹۸؛ Twigger-Ross & Uzzell, 1996). تداوم به حفظ حس انسجام و همبستگی شخصی در طول زمان کمک می‌کند. این مفهوم از جنبه‌های مهم هویت است که به افراد امکان می‌دهد با وجود تغییرات در زندگی، حس پایداری را حفظ کنند. همچنین، تداوم برای ایجاد حس معنا و هدف در زندگی ضروری است (صبحی و همکاران، ۱۳۹۸؛ Wang, Xu, Breakwell et al., 2022; Breakwell, 2015).

عزت نفس^۱:

عزت نفس به‌عنوان مفهومی کلیدی در روان‌شناسی به ارزیابی مثبت کلی فرد از ارزش خود اشاره دارد و نقش مهمی در شکل‌گیری هویت و احساس شایستگی ایفا می‌کند. این احساس نه تنها به فرد کمک می‌کند تا خود را در جامعه شناسایی کند، به او احساس مفید بودن و ارزش اجتماعی می‌دهد. تحقیقات نشان می‌دهد که ارزیابی شخصی افراد از محیط عمومی و نظرات مثبت دیگران درباره آن‌ها می‌تواند به احساس غرور و در نتیجه افزایش عزت نفس منجر شود (Bernardo & Palma, 2005). عزت نفس به‌عنوان نمایانگر ارزیابی مثبت کلی فرد از ارزش خود تعریف می‌شود. این مفهوم یکی از اجزای اساسی هویت فردی است که به احساس ارزشمندی و شایستگی شخص کمک می‌کند. عزت نفس به‌عنوان نیروی انگیزشی عمل نموده که فرایندهای هویت را هدایت می‌کند و بر استراتژی‌های مقابله‌ای فرد تأثیرگذار است (Breakwell et al., 2022; Breakwell, 2021).

خودکفایی^۲:

خودکفایی به معنای توانایی عملکردی شایسته فرد در شرایط

² Self-efficacy

¹ Self-esteem

رفتارهای میان‌گروهی مانند تبعیض و تعصب منجر شود، حتی زمینی که تضاد واقعی وجود ندارد. او مفهوم «گروه درون‌گروهی»^۱ و «گروه برون‌گروهی»^۲ را معرفی کرد؛ افراد، خود و کسانی را که به گروه خودشان تعلق دارند، به صورت مثبت‌تر و اعضای گروه‌های دیگر را اغلب به صورت منفی‌تر می‌بینند. این فرایند، هویت اجتماعی فرد را شکل می‌دهد و تمایل به حفظ این هویت به رفتارهای اجتماعی و روان‌شناختی افراد جهت می‌دهد (Hogg & Abrams, 1988). نظریه هویت اجتماعی تاجفل و ترنر از آن زمان پایه‌ای برای بسیاری از پژوهش‌ها درباره رفتار میان‌گروهی، تبعیض، تبادل فرهنگی و فرایندهای ادغام یا طرد مهاجران شده است. در زمینه مهاجران افغان در ایران، این نظریه می‌تواند به توضیح چگونگی شکل‌گیری احساس تعلق و تبعیض‌های بین‌گروهی کمک کند. ترکیب دو نظریه بریکول و هویت اجتماعی، امکان درکی چندبعدی از فرایندهای هویت‌سازی در مهاجران را فراهم می‌کند. بریکول به فرایند بازتولید و بازتعریف هویت توسط مهاجران می‌پردازد؛ درحالی‌که نظریه هویت اجتماعی ساختارهای اجتماعی و تمایزهای بین‌گروهی را در ارتباط با پذیرش یا طرد اجتماعی مهاجران بررسی می‌کند (Hall, 2015)؛ به همین دلیل این نظریه در پژوهش حاضر، در رابطه با هویت محیط زندگی در راستای تعامل فرهنگی مهاجرین افغان در جامعه ایران برگزیده شده است. مدل بریکول چارچوب مناسبی را برای شناخت عناصر هویتی (به‌خصوص هویت اجتماعی) فراهم می‌کند و همچنین به‌خوبی می‌تواند مشخصه‌ها و مؤلفه‌های معماری مختلف مربوط به هویت را باتوجه به رویکردی فرهنگی و اجتماعی در خود جای دهد که باتوجه به همین چارچوب می‌توان راهکارهای معماری مناسبی را برای اسکان این افراد ارائه داد. مدل رالف که توسط رالف

تایلر^۳ (1976) توسعه یافته است، در این پژوهش استفاده می‌شود. این مدل چارچوبی برای درک رابطه بین عوامل انسانی و محیطی در شکل‌دادن به رفتار و نتایج است. جنبه‌های کلیدی مدل رالف به دو گروه اصلی طبقه‌بندی می‌شود: عوامل انسانی که شامل عناصر مربوط به رفتار، انتخاب‌ها و ویژگی‌های انسانی مانند انتخاب سبک زندگی، تعاملات اجتماعی، شیوه‌های فرهنگی و فرایندهای تصمیم‌گیری فردی است؛ عوامل محیطی نیز شامل جنبه‌های محیط طبیعی و ساخته‌شده است که با فعالیت‌های انسانی مانند اکوسیستم‌های طبیعی، ویژگی‌های جغرافیایی، سطوح آلودگی، شرایط آب و هوایی و در دسترس بودن منابع تعامل دارد (Madaus & Stufflebeam, 2012; Potts, 2012). در جهت ارائه مدلی برای استفاده در پژوهش، در مرحله اول ساختار رالف به دو دسته مؤلفه‌های انسانی و محیط تقسیم شده است و در زیرشاخه مؤلفه‌های انسانی، فعالیت و در زیرشاخه محیط نیز ساختار فیزیکی قرار داده شده است. برای استفاده از مؤلفه‌های معماری لازم است تا تمامی مؤلفه‌ها با گذر از فاکتور زمان وارد این دسته‌بندی‌ها شود و براساس شرایط خاص انسانی و محیطی اجتماع و مکان مدنظر، آن‌ها را از فیلتر دو دسته انسانی و محیطی عبور داد. پس از این مرحله است که مؤلفه‌های انسانی و فیزیکی (به‌خصوص مؤلفه‌های معماری) می‌تواند به عناصر هویتی منطقه خاصی تبدیل شود (نمودار ۲). هویت مدنظر در این پژوهش، هویت اجتماعی است. همان‌طور که لینچ^۴ (۱۳۷۶) بیان می‌کند در دسته معنا زیرشاخه‌های مؤلفه‌های انسانی قرار می‌گیرد. در شکل‌گیری مکان باتوجه به همه مؤلفه‌ها گفته شده است که حس مکان در پی تأمین مؤلفه‌های انسانی و ساختاری ایجاد می‌شود؛ بدین منظور در جهت ارائه سنجش‌های شناخت هویت و

^۵ لینچ (Lynch) معنی را می‌داند که شهر می‌تواند به‌وضوح درک شود،

از نظر ذهنی قابل‌شناسایی باشد و ساکنانش آن را در زمان و مکان به تجسم درآورند. همچنین تا چه اندازه آن ساختار ذهنی با ارزش‌ها و مفاهیم جامعه در ارتباط است (کاشی و بنیادی، ۱۳۹۲).

^۱ Ingroup

^۲ Outgroup

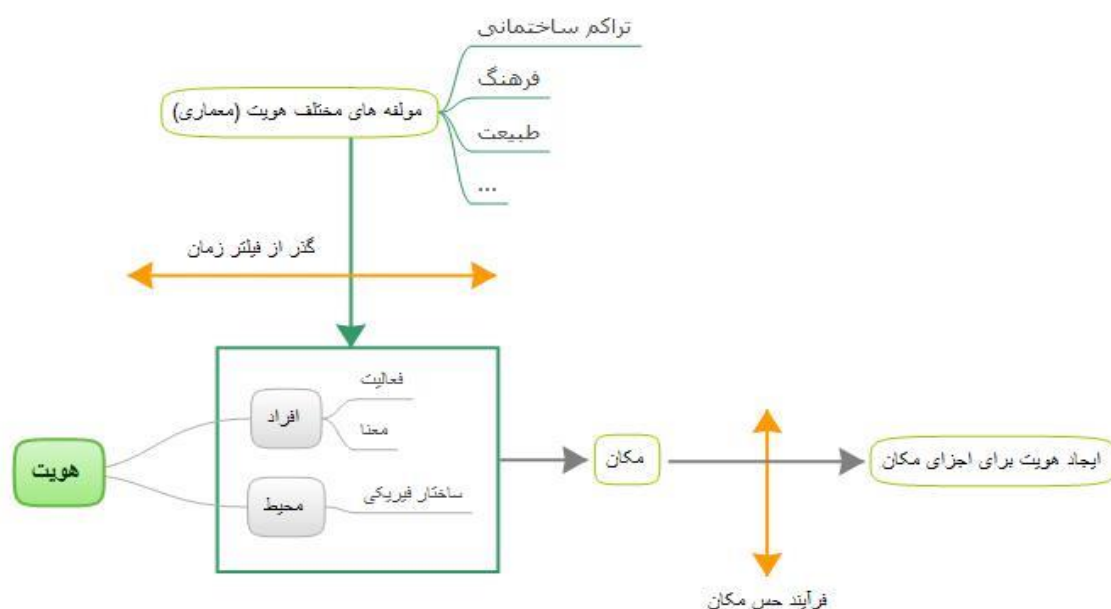
^۳ Relph

^۴ هویت داری سه مؤلفه اصلی شامل عوامل فیزیکی، فعالیت‌ها و معانی

است (کاشی و بنیادی، ۱۳۹۲).

هویت در دسته‌بندی بریکول (چهار دسته تمایز، تداوم، عزت نفس و خودکفایی) از ارتباط هویت و مکان قرار داده شده است (جدول ۶).

ارتباط دادن این سنجش‌ها به معماری، براساس مبانی نظری در دو بخش تعامل فرهنگی مهاجران با هدف تعامل مثبت آن‌ها در جامعه میزبان انجام می‌گیرد. در ادامه مهم‌ترین مؤلفه‌های

نمودار ۲- مدل ایجاد هویت در مکان

Fig 2- Model of identity formation in place

هدف با ایجاد ارتباط و مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته با آن‌ها، عناصر فرهنگی و اجتماعی مهم از دیدگاه آن‌ها و رابطه بین هویت و معماری از دیدگاه این جامعه آماری استخراج شده است. درعین حال شیوه‌های زندگی و رفتارهای عملی و نیازهای آن‌ها نیز مشاهده، شناسایی و ثبت شده است.

روستای محمودآباد

این منطقه، مشلبه دیگر حومه‌های تهران، به دلیل نزدیکی به مراکز صنعتی و هزینه‌های کم مسکن، محل سکونت کارگران و مهاجران افغان است. با وجود این، مشکلاتی مانند عدم دسترسی به آب آشامیدنی و حمل و نقل عمومی موجب شده است تا نسل دوم ساکنان بومی تمایل کمتری به ماندن داشته باشند و در صورت فراهم شدن شرایط، به دنبال مهاجرت باشند. طبق گزارش‌ها بین ۵۰۰ تا ۶۰۰ کارگر مهاجر ایرانی و افغانی به صورت فصلی در کوره‌های آجرپزی اطراف روستای محمودآباد زندگی می‌کنند. جمعیت این منطقه شامل ۵۶ درصد

مسئله هویت به عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی فرهنگی و اجتماعی در ارتباط با مهاجران افغان مطرح می‌شود. هویت مهاجرتی فرایندی چندبعدی است که در آن مهاجران با حفظ ویژگی‌های فرهنگی اصیل خود و درعین حال تطبیق با جامعه میزبان، هویتی متحول و بازتعریف شده ایجاد می‌کنند (میرزائی، ۱۴۰۳). در پژوهش حاضر، رویکرد نظری فرایند هویتی بریکول به عنوان چارچوبی برای تحلیل چگونگی بازآفرینی هویت مهاجران افغان در فضای فرهنگی جدید و مدل رالف تایلر به منظور شناسایی تعامل میان عوامل انسانی و محیطی در شکل‌دهی به هویت اجتماعی به منظور یافتن راهبردهای طراحی معماری هویتی با در نظر داشتن رویکرد فرهنگی و اجتماعی برای مهاجران افغان در ایران استفاده می‌شود. جامعه آماری این پژوهش به مهاجران افغان ساکن در مجموعه کوره‌های آجرپزی روستای محمودآباد، واقع در جنوب شرقی شهر تهران محدود می‌شود. با انتخاب افرادی از جامعه آماری

فارس‌زبان، ۲۰ درصد افغان و ۳۰ درصد آذری‌زبان است. بیشتر خانوارها از شهرهای جنوبی خراسان مانند تربت حیدریه به این کوره‌ها مهاجرت کرده‌اند و نسبت جمعیت افغانی در حال افزایش است. این وضعیت نشان‌دهنده چالش‌های اجتماعی و اقتصادی موجود در این منطقه است که نیازمند توجه و برنامه‌ریزی برای بهبود شرایط زندگی ساکنان است. براساس ارزیابی وضعیت موجود و نیازهای توسعه روستای محمودآباد و کوره‌پزخانه‌های اطراف آن که در سال ۱۴۰۰ انجام شده، متوسط بُعد خانوار در این منطقه ۳٫۸ نفر است. این عدد برای کوره‌های آجرپزی ممکن است بیشتر باشد؛ زیرا درصدی از خانواده‌های کوره‌پزها دارای بیش از دو کودک هستند، درحالی‌که تنها ۵۱ درصد از خانواده‌های روستای محمودآباد این ویژگی را دارند. در بررسی وضعیت شغلی پدران خانواده‌های مطالعه‌شده، مشخص شد که حدود ۸۷٫۹ درصد از آنها شاغل هستند و ۳ درصد بیکارند. باتوجه به موقعیت جغرافیایی روستای محمودآباد و کاربری زمین‌های اطراف آن که شامل کارگاه‌های تولیدی، صنعتی و مزارع است، به نظر می‌رسد فرصت‌های شغلی به‌ویژه برای مشاغل ساده وجود دارد؛ هرچند که این مشاغل عمدتاً ناپایدار و کم درآمد هستند. از جمعیت پدران شاغل، نیمی در کوره‌ها کار می‌کنند و مشاغل فنی و کارگری در مراتب بعدی قرار دارد. وضعیت اشتغال زنان نیز نشان می‌دهد که ۶۶ درصد از آنها شاغل و

۳۴ درصد خانه‌دار هستند. بالا بودن میزان اشتغال زنان به دلیل فعالیت آنها در کوره‌پزخانه‌ها است؛ درحالی‌که زنان در روستای محمودآباد عمدتاً خانه‌دار هستند. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که ۲۹ درصد از خانوارها دارای مسکن بوده و ۷۱ درصد مستأجر هستند. از بین مستأجرین، خانوارهایی که در کوره‌های فعال به طور موقت ساکن هستند، هزینه‌ای بابت اجاره مسکن پرداخت نمی‌کنند. وسیله نقلیه که منبع درآمد خانواده‌ها محسوب می‌شود و نیاز خانواده‌ها در زمینه ایاب‌وذهاب را تأمین می‌کند. بررسی این موضوع در جمعیت مطالعه‌شده نشان می‌دهد که ۸۴ درصد از خانوارها فاقد هر گونه وسیله نقلیه بوده‌اند. این وضعیت در شرایطی که وسایل نقلیه عمومی در روستا وجود ندارد و آن‌ها عمدتاً مجبور هستند برای رفع نیازهای عمومی و روزمره خود به مناطق اطراف (شهری، خاورشهر و تهران) سفر کنند، دشواری‌ها و هزینه‌های زیادی را بر این خانواده‌ها تحمیل می‌کند؛ این مسئله درباره خانواده‌های ساکن در کوره‌پزخانه‌ها مشکلات و هزینه‌های مضاعفی به وجود آورده است؛ به‌طوری‌که ساکنان کوره‌ها برای دسترسی به خدمات عمومی و رفع نیازهای روزمره باید مسافت طولانی را طی کنند و هزینه‌های حمل‌ونقل گزافی بپردازند. طبق تحقیقات انجام‌شده در منطقه، نتایج حاصل از نیازسنجی روستا استخراج شده است (جدول ۳).

جدول ۳- نتایج حاصل از نیازسنجی روستا: کاربری‌های مورد نیاز روستا

Table 3- Results of village needs assessment: required land uses

طرح‌های پیشنهادی براساس گزارش نیازسنجی	پیشنهاداتی که طرح مسکن می‌تواند برطرف کند
- برپایی کلاس‌های آموزشی مهارت‌های زندگی، تربیت فرزندان و مشاوره ازدواج	مرکز مشاوره
- احداث مراکز فرهنگی و بهداشتی و مشاوره رایگان	مرکز فرهنگی/کلاس‌های آموزشی
- احداث مجموعه تفریحی-ورزشی	سالن‌های چندمنظوره برای مراسم‌های مذهبی و فعالیت‌های مختلف فرهنگی
- کمک به مؤسسات فرهنگی و قرآنی مردمی و تقویت هرچه بیشتر آن‌ها	فرهنگسرا در ارتباط با مدرسه
- ایجاد فضایی مناسب برای اشتغال‌زایی بانوان سطح شهرک	مراکز خوداشتغالی زنان
- ارائه تسهیلات به خانواده‌ها در ساخت‌وساز برای فرزندان‌شان	پارکینگ‌های عمومی برای کاربری‌های تجاری
- جذابیت بخشی به کارهای فرهنگی در مساجد و مدارس	فضای سبز در مقیاس محله و بزرگ‌تر
- احداث پارکینگ عمومی برای جلوگیری از وقوع جرم	سرویس و حمام بهداشتی برای هر خانواده
- برپایی کلاس‌های درسی ویژه بزرگسالان	

جمعیت نمونه

مجموعه کوره‌های آجرپزی محمودآباد دارای حدود ۶۴۰ سکنه (۱۴۱ خانواده) است. بنابر آمارهای NGOهای محلی، بیشترین درصد ساکنین این کوره‌ها را افغان‌ها تشکیل می‌دهند و حدود کمتر از ۲۰ درصد ساکنین کوره‌ها ایرانی هستند. این تعداد کم نیز اغلب، ایرانی‌های اهل تربت‌حیدریه استان خراسان هستند که عمدتاً به‌صورت فصلی، شش ماه اول سال را برای کار به کوره‌های این منطقه می‌آیند. به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه عمیق و ساختارمند با ۳۰ نفر از ساکنین افغان که شامل ۱۸ نفر زن و ۱۲ نفر مرد در مجموعه کوره‌های محمودآباد به نام‌های عارف، دولابی و عدالت بودند، به‌صورت فردی مصاحبه صورت گرفت. همچنین برخی از سؤالات مصاحبه (باتوجه به جمع افراد) به‌صورت مصاحبه گروهی^۱ در قالب یک گروه چهار نفری از دختران ۱۲ ساله، یک گروه پنج نفری از مردان میان‌سال کارگر کوره‌ها در هنگام کار و دو گروه از زنان یکی در کوره عارف و دیگری در کوره دولابی مطرح شده است. همچنین برای کسب اطلاعات بیشتر با مدیر NGO نهاد فرهنگی فردا و مرکز آموزشی پویش فعال در منطقه محمودآباد، جامعه‌شناس از این مجموعه، یک دانشجوی افغانی مقطع

کارشناسی ارشد رشته معماری دانشگاه تهران و یک استاد رشته جغرافیای دانشگاه تهران که در کلبل تدریس کرده است، نیز مصاحبه‌هایی انجام شد.

روش نمونه‌گیری

برای نمونه‌گیری از روش هدفمند با حداکثر تنوع بهره گرفته شد تا بتوان نماینده‌ای جامع از مهاجران افغان در رده‌های سنی مختلف زیر ۲۰ سال، ۲۱ تا ۴۰ سال و بالای ۴۰ سال و همچنین گروه‌های تحصیلی متنوع بی‌سواد، سواد قرآنی، زیر دیپلم و دیپلم فراهم آورد. داده‌ها از طریق انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و فراوانی کمی نمونه‌ها نیز در جدول‌های ۴ و ۵ نشان داده شده است. روند تحلیل داده‌ها به‌صورت چرخه‌ای و بازگشتی انجام شد تا پژوهشگر بتواند داده‌ها را مرتب بررسی و دسته‌بندی کند. این فرایند تا رسیدن به نقطه‌ای ادامه داشت که داده‌های جدید تغییری در دسته‌ها و مفاهیم موجود ایجاد نکنند؛ یعنی مرحله اشباع مفهومی به دست آمد. این روش باعث افزایش اعتبار و عمق نتایج شد. سایر مصاحبه‌ها به قرار نمودار ۳ صورت گرفته است.

جدول ۴- سن افراد نمونه

Table 4- Age of Sample Participants

سن	فراوانی	تحصیلات	فراوانی
زیر ۲۰	۴	بی‌سواد	۱۰
۲۱-۴۰	۱۶	سواد قرآنی	۴
۴۰ به بالا	۱۰	زیر دیپلم	۱۰
		دیپلم	۶

جدول ۵- سطح سواد افراد نمونه

Table 5- Literacy Level of Sample Participants

¹Focus group

ساکنین فردی، گروهی	۱ مصاحبه گروهی با مردان ساکن کوره عارف
	۱ مصاحبه گروهی با زنان کوره عارف
	۱ مصاحبه گروهی با زنان کوره دولابی
مدیر NGO فعال در منطقه	
جامعه‌شناس و فعال حقوق کودک این مؤسسه	
مدیر بخش مسکن سازمان ملل در ایران	
کارمند اداره امور اتباع و بیگانگان خارجی شهر تهران	
دانشجوی ارشد معماری اهل افغانستان	

نمودار ۳- افراد مورد مصاحبه در پژوهش

Fig 3- Research interview participants

ابزار پژوهش

به منظور شناخت نیازها و بستر فرهنگی، اجتماعی ساکنین و الگوهای زندگی آن‌ها مصاحبه‌های عمیق و ساختارمند به عنوان اولین روش جمع‌آوری اطلاعات انتخاب شده است. مصاحبه فرایندی درکی و ذهنی است که در آن لازم است مصاحبه‌گر با همدلی وارد تحقیق شود، نه یک پرسش‌کننده‌ای جدا از بستر کار (deming & swaffield, 2011). استفاده از مصاحبه در این تحقیق به دلیل بی‌سواد یا کم‌سوادی تعداد زیادی از ساکنین، بسیار مناسب‌تر از پرسشنامه می‌تواند واقع شود. همچنین ورود به چنین منطقه‌ای و کسب اطلاعات صحیح و صادقانه از این قشر از مردم، نیازمند اعتمادسازی است که نمی‌تواند با یک پرسشنامه ساده به دست آید و درواقع نیازمند رابطه‌ای عمیق‌تر و درکی بهتر است. در ابتدا، ورود به سایت به همراه افراد NGO فعال در منطقه صورت گرفته است که مورد شناخت و اعتماد ساکنین هستند. در هنگام مصاحبه ابتدا سعی در اعتمادسازی در صحبت‌های اولیه شد و سپس با

کسب اجازه از افراد برای ضبط صدای آن‌ها، مصاحبه بدون محدودیت زمانی خاصی تا به دست آوردن اطلاعات لازم ادامه یافت. مصاحبه در این مرحله به صورت نیمه ساختارمند (Semi- structured) است. در پایان اطلاعات فردی افراد ثبت شد. از آنجایی که این پژوهش در کنار شناخت مسائل فرهنگی و اجتماعی ساکنان نیازمند شناخت نیازها و شیوه‌های زندگی ساکنین نیز است، علاوه بر مصاحبه، مشاهده و ثبت وقایع زندگی روزمره افراد در حین کار و فعالیت نیز صورت گرفته است. رویکرد این مصاحبه‌ها بر این اساس است که مردم بهترین عالم به مشکلات خود، بهترین منبع اطلاعاتی و شناختی درباره مسائل خود و بهترین متخصص در حل این مسائل فرض می‌شوند. در این مصاحبه برای هر یک از چهار دسته مؤلفه‌های بریکول سؤالاتی با توجه به تحقیقات انجام شده در این زمینه، در قالب مصاحبه نیمه ساختارمندی آماده شده است. در پایان با بررسی پاسخ‌های داده شده در هر یک از دسته‌ها شناختی از مسائل هویتی ساکنین و در نتیجه نیازهای معماری مربوط به این مؤلفه‌ها به دست آمده است.

جدول ۶- تقسیم‌بندی مؤلفه‌های هویتی معماری بریکول در چارچوب نظری پژوهش

Table 6- Classification of identity components in bricolage architecture within the research theoretical framework

تمایز	مؤلفه‌های انسانی	تبار و نیکان آداب و رسوم (بهزادفر، ۱۳۸۶) قشر اجتماعی و فرهنگی خاص ملیت خاص شیوه‌های زندگی عوارض طبیعی خاص زیرساخت‌ها ارتباطات (Hague, 2007)
	مؤلفه‌های مصنوع	نمادها و تمایزات اقلیمی شهر قوی‌ترین عناصر نشانه‌شناختی شهر (تاریخی، معنوی و ...) مصالح بومی و رنگ خاص حضور ویژه عناصر طبیعی سبک ساخت خاص
	مؤلفه‌های انسانی	تراکم و نظم پر و خالی ساختمانی خاص عناصر و طراحی معماری کالبدی خاص (قاسمی) فرهنگ تاریخی/اعتقادی ساکنان شهر تاریخ مشترک جمعی خاص
	مؤلفه‌های مصنوع	آداب و رسوم و فعالیت‌های تاریخی خاص مکان‌های خاطرات جمعی شهر عناصر خاطره‌انگیز (افغانستان) شناخت تاریخی
	عزت نفس	احساس افتخار و غرور از نشان‌دادن تمایزات در مکان زندگی احساس غرور از عضویت در گروه، قوم و ... خاص (تعلق به اجتماع) اداره زندگی راه‌های عام اداره زندگی (Hague, 2007)
تداوم	خودکفایی	احساس خودکفایی در انجام امور روزمره دسترسی به کاربری‌های متناسب با نیازهای روزمره احساس مسئولیت اجتماعی (به فضا) رویکردهای اقلیمی تأمین نیازها (آب باران/ کشاورزی شهری/ گلخانه و ...)

تجزیه و تحلیل داده‌ها

مضامین دسته‌بندی شد. این مراحل به‌صورت بازگشتی و چرخه‌ای ادامه یافت تا اشباع مفهومی به دست آمد که در آن جمع‌آوری داده‌ها، دیگر اطلاعات جدید و درخور توجهی به مفاهیم نمی‌افزود. این رویکرد امکان ارائه تحلیل دقیق‌تر و مستندتر از نیازها و مسائل هویتی ساکنین و در نهایت استخراج نیازهای معماری را براساس مؤلفه‌های بریکول فراهم آورد.

به‌منظور تحلیل داده‌ها، از رویکرد تحلیل تماتیک براساس روش Braun & Clarke استفاده شد که شامل مراحل کدگذاری داده‌ها، تعیین مضامین و بررسی فراوانی آن‌ها است؛ برای نمونه، فرایند کدگذاری محتوا با تحلیل دقیق پاسخ‌های مصاحبه‌شونده‌ها آغاز و مفاهیم اولیه استخراج و در قالب

شده و به شکل زیر در جدول ۷ آمده است. واحد استخراج و تحلیل داده‌ها مضامین هر جمله بوده است. بعد از استخراج و تشکیل جدول که شامل کلیه مضامین فوق می‌شود، ابتدا بسامد مضامین گرفته شده است و بر این اساس بر بسامدترین مضامین و مفاهیم استخراج شده و سپس براساس این مضامین پربسامد، نتیجه‌گیری صورت گرفته است.

پس از اتمام همه مصاحبه‌ها با گوش دادن به صداهای ضبط‌شده، ابتدا مصاحبه‌ها پیاده‌سازی و سپس براساس مضامین موردنیاز به بررسی هویتی افراد پرداخته و درنهایت اطلاعات در چهار دسته مشخصات تمایز، تداوم، عزت نفس و خودکفایی دسته‌بندی شده است. سؤالات متعددی برای هر بخش از مضامین مطرح‌شده برای هویت وجود داشته است که پس از بررسی مصاحبه‌های انجام‌شده، این سؤالات غربال

جدول ۷- سؤالات غربال‌شده با توجه به جواب‌های مصاحبه‌شوندگان

Table 7- Filtered questions based on interviewees' responses

سؤالات	
نام	
سن	
از مدت ورود	
قوم	قوم
سطح سواد	سطح سواد
شغل	شغل
سن ازدواج	سن ازدواج
سال در ایران	سال در ایران
علت آمدن به ایران؟	علت آمدن به ایران؟
چرا ایران؟	چرا ایران؟
لهجه	لهجه
خود را کجایی می‌دانی؟	خود را کجایی می‌دانی؟
افغان بودن را دوست داری؟	افغان بودن را دوست داری؟
دوست داری بازگردی؟	دوست داری بازگردی؟
رابطه با ایرانیان	رابطه با ایرانیان
ازدواج با ایرانیان	ازدواج با ایرانیان
در تربیت بچه‌ها فرهنگ کدام کشور را ترجیح میدی؟	در تربیت بچه‌ها فرهنگ کدام کشور را ترجیح میدی؟
آیا افغانستان رفته‌اید؟	آیا افغانستان رفته‌اید؟
مشکلی بوده؟	مشکلی بوده؟
تفاوت‌ها	تفاوت‌ها
آداب و رسوم خاص	آداب و رسوم خاص
رابطه با همسایه	رابطه با همسایه
شرح کاربری‌ها در خانه	شرح کاربری‌ها در خانه
روند زندگی در طول روز	روند زندگی در طول روز
پذیرایی از میهمان	پذیرایی از میهمان
اوقات فراغت	اوقات فراغت
همسایه ایدئال	همسایه ایدئال

شناخت از تاریخ و فرهنگ افغانستان؟ انتقال به کودکان؟

از افغانستان چه به یاد داری؟

چه چیزی شما را یاد افغانستان می‌اندازد؟

دوست دارید محل زندگیتان یادآور افغانستان باشد؟

تعریف از کوره

احساس افتخار؟

احساس تعلق به اجتماع؟

عزت نفس از محل زندگی؟

رفتار با زنان

کار زنان

امنیت زنان

تفاوت این موارد با افغانستان

علاقه به نگهداری از محل زندگی

نیازهای روزمره تأمین می‌شود؟

مشخصات هویتی

پاسخ‌دهندگان به مطالعه حاضر، خود را به طور کامل متعلق به افغانستان می‌دانند و از ملیت خود رضایت دارند؛ باین حال، نسل دوم مهاجران، علاوه بر افغان بودن، احساس تعلق به ایران را نیز مطرح کرده‌اند. یکی از عوامل اصلی نارضایتی این گروه، قوانین سخت‌گیرانه اداری مربوط به مهاجران و پناهندگان در ایران و چالش‌های مربوط به شهروندی است. همچنین، امکان رفت‌وآمد نداشتن به افغانستان و ترس از عدم بازگشت در صورت خروج از ایران، مانع از تجربه زندگی بهتر در کشور خودشان می‌شود. در مصاحبه‌ها با نوجوانان و جوانان (۱۲ تا ۲۰ سال)، علاقه آن‌ها به کشور خود، افتخار به هویت افغان و تمایل به بازگشت (حداقل برای سفر) به وضوح مشهود بود.

خانم ص. ۲۸ ساله می‌گوید: «شاید دیدی در این چند

سال خدا رحم کرد و جنگ‌ها تمام شد و ما بازگشتیم

افغانستان. آرزویمان هم همین است که زودتر کشورمان آباد

شود و برگردیم. شاید هیچ‌کس آرزویش نباشد که اینجا تا

آخر بماند. همه می‌خواهیم کشورمان آباد باشد و برگردیم.»

افرادی که در کوره‌های آجرپزی روستای محمودآباد

زندگی می‌کنند و سابقه شهرنشینی در افغانستان دارند، تمایل

بیشتری به بازگشت نشان می‌دهند. در مقابل، افرادی که در

روستاها زندگی کرده‌اند، کمتر تمایل به بازگشت دارند.

افغان‌ها زبان و دین مشترک (شیعه) را به عنوان دلیل اصلی انتخاب ایران عنوان کرده‌اند. این عوامل نشان‌دهنده پیچیدگی‌های هویتی و اجتماعی مهاجران افغان در ایران است که تحت تأثیر شرایط سیاسی و اقتصادی قرار دارد.

تمایز

تمایز در مؤلفه‌های انسانی در وجوه مختلف زندگی فردی و اجتماعی مهاجران به وضوح مشاهده می‌شود. اهمیت این تمایز زمانی افزایش می‌یابد که تأثیرات محیط زندگی بر رفتارها و سبک‌های زندگی افراد بررسی شود. افغان‌ها خود را در آداب و رسوم، به‌ویژه در مراسم‌هایی مانند عروسی و میزان اهمیت به عیدهایی چون عید قربان و فطر نسبت به عید نوروز متفاوت می‌دانند. همچنین، تفاوت‌های چشمگیری در نحوه ازدواج نیز وجود دارد. عوامل مصنوعی تمایز شامل وضعیت نابسامان و کمبود امکانات در منطقه است که فضایی خاخره‌انگیز و مطلوب برای ساکنان ایجاد نکرده است. در کوره‌های منطقه، سرویس بهداشتی و حمام به صورت عمومی وجود دارد و هر خانه از سرویس و حمام جداگانه‌ای برخوردار نیست. اتاق‌ها نیز فاقد لوله‌کشی آب هستند. فقر به عنوان عامل اصلی زندگی خانواده‌ها در یک اتاق شناخته می‌شود. در برخی کوره‌ها، خانواده‌ها در صورت امکان اتاق دیگری را برای جداسازی فرزندان بزرگ‌تر

تأمین کرده‌اند که نشان‌دهنده نیاز آن‌ها به فضایی بیش از یک اتاق است. در یکی از کوره‌های بررسی‌شده، هر اتاق درمقابل خود یک آشپزخانه دارد، هرچند که لوله‌کشی گاز در بیرون قرار دارد. به‌طورکلی، مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که عدم وجود فضای جمعی مناسب برای برگزاری مراسم در سطح همسایگی یک چالش اساسی برای ساکنان این مناطق است. این مسائل نه تنها بر کیفیت زندگی روزمره تأثیر می‌گذارد، بر روابط اجتماعی و فرهنگی نیز اثرگذار است.

خانم ز. ۳۸ ساله در این باره می‌گوید: «با خانم‌ها هر موقع فرصت داشته باشیم می‌نشینیم. بیشتر بیرون می‌نشینیم. اگر کار داشته باشیم، خانه هم می‌رویم. در روستا نمی‌شود هر کجا نشست؛ اما اینجا عیب ندارد. اینجا همه آشنا هستند.»

تداوم

در مؤلفه‌های انسانی، افغان‌ها به‌طورکلی به آداب و رسوم خاص تاریخی خود اشاره‌ای نکرده‌اند و جز در برخی رسوم ازدواج و موارد مشابه تفاوت چندانی با ایران احساس نمی‌کنند. افرادی که تجربه زندگی در افغانستان را داشته‌اند، به دلیل فقر و نبود امکاناتی نظیر آب لوله‌کشی، گاز و برق، خاطرات مثبتی از گذشته خود در افغانستان ندارند. این امر موجب می‌شود که آن‌ها در تصورات خود چیزی برای بیان درباره آنچه ممکن است آن‌ها را به یاد افغانستان بیندازد، نداشته باشند. ساکنان این مناطق عمدتاً از فقر و کمبود امکانات اولیه رنج می‌برند و وضعیت نابسامان زندگی در کشور مبدأ را به‌عنوان یکی از دلایل اصلی مهاجرت و تمایل نداشتن به بازگشت به افغانستان ذکر می‌کنند. این شرایط نه تنها بر کیفیت زندگی آنان تأثیر منفی گذاشته، احساس تعلق و هویت آنان را نیز تحت تأثیر قرار داده است و این مسئله بر تصمیم‌گیری‌های آنان درخصوص بازگشت به کشورشان تأثیرگذار است.

عزت نفس

عدم‌پذیرش افغان‌ها به‌عنوان شهروند در ایران، به لحاظ قانونی

و فرهنگی، به رفتارهای نادرست و تبعیض‌آمیز با این گروه منجر شده است. استفاده از واژه «افغانی» به‌عنوان اصطلاحی منفی، احساس ناراحتی را در میان افغان‌ها ایجاد می‌کند و آن‌ها از برخی حقوق اولیه مانند نشستن در اتوبوس یا صف نان محروم هستند. این وضعیت باعث کاهش عزت نفس مهاجران و احساس تمایز هویتی می‌شود؛ باین حال، زندگی جمعی افغان‌ها در این منطقه، حس همدردی و تعلق اجتماعی را تقویت می‌کند و موجب رضایت کودکان و جوانان می‌شود. مسئولان مؤسسه‌های آموزشی بر تأثیرات منفی برنامه‌های خیریه بدون برنامه‌ریزی تأکید دارند که ممکن است به‌جای کمک مؤثر، حس ترحم را در افغان‌ها تقویت کند. جوانان افغان در عین استفاده از این کمک‌ها، تلاش دارند تا احساس غرور به ملیت خود را حفظ کنند. تقویت روابط اجتماعی و سرمایه‌های انسانی می‌تواند به افزایش عزت نفس افراد در این مناطق کمک کند و شرایط اجتماعی را بهبود بخشد.

خودکفایی

خودکفایی به افراد این امکان را می‌دهد که در محیط‌های خاص، انتخاب‌های خود را انجام دهند و تولدایی کنترل محیط را افزایش دهند. زنان ساکن در کوره‌ها که شوهرانشان در آنجا کار می‌کنند، به فعالیت‌هایی مانند پرکردن قالب‌ها و جمع‌آوری محصولات مشغول هستند. تأمین هزینه‌های زندگی موجب شده است تا مردان به زنان اجازه کار در خارج از خانه بدهند. یکی از نکات مهمی که در مصاحبه‌ها به آن اشاره شده، عدم تلاش ساکنان کارگر برای بهبود شرایط مسکن و محیط زندگی‌شان است. افغان‌ها به دلیل احساس تعلق و مالکیت نداشتن بر مسکن، تمایلی به صرف وقت و هزینه برای نگهداری و بهبود آن ندارند.

خانم س.م. ۲۸ ساله در این باره می‌گوید: «الآن اینجا مال

مردمه. هروقت بخواهند باید برویم. هزینه‌ای هم نداریم که

تروتمیز کنیم. اینجا مال کیست؟ صاحب خله می‌آید و

می‌نشیند.»

حتی ساکنانی که سال‌ها در کوره‌ها زندگی کرده‌اند، از

بهبود شرایط داخلی خانه خود غافل هستند. این وضعیت می تواند نشان دهنده عدم احساس مسئولیت و بی اهمیتی به محیط باشد؛ بنابراین، تقویت حس مالکیت و مسئولیت اجتماعی در این جامعه می تواند به بهبود شرایط زندگی کمک کند. احساس عدم مسئولیت می تواند ناشی از مالکیت نداشتن آن ها باشد؛ اما عوامل دیگری را می توان دخیل دانست:

■ چهره نابسامان منطقه، جاذب کمک های مردمی و خیرین است.

■ احساس مسئولیت نداشتن افغان ها در برابر محیط زندگی خود در کشوری که متعلق به آن ها نیست. عدم پذیرش قانونی، برخورداری نبودن از امکانات و حقوق شهروندی، می تواند عدم احساس شهروندی و در پی آن عدم احساس مسئولیت شهروندی را داشته باشد.

■ کمبود امکانات و شرایط زندگی در کوره آنقدر مشکلات و مسائل دیگری را به همراه دارد که اهمیت پاکیزگی محل را تحت الشعاع قرار داده است. درواقع ممکن است آنچه دیگران به عنوان بازیدکننده و با پیش فرض های خود از اولویت های یک محل زندگی مناسب از کوره می بینند و تجربه می کنند، برای ساکنان در درجه اول اهمیت زندگی روزمره نباشد.

راهبردهای طراحی

در بررسی مؤلفه های تمایز، مراسم و آداب افغان های ساکن کوره ها نشان می دهد که تفاوت چندانی با ایرانی ها ندارند و نیازهای مشابهی برای ایجاد فضاهای اجتماعی و فرهنگی دارند که محله ای سنتی به آن ها احتیاج دارد؛ اما از جهت روابط اجتماعی حاکم بر هر یک از کوره ها به خصوص مراسم مذهبی و همچنین اعتقاد قوی افغان ها به نذر دادن در سطح همسایگی نیاز به فضاهایی برای انجام این فعالیت ها و حفظ شبکه اجتماعی احساس می شود. مشاهدات و مصاحبه ها نشان می دهد که احساس تعلق ساکنان بیشتر به روابط اجتماعی حاکم بر زندگی آن ها وابسته است تا به مکان فیزیکی. این روابط اجتماعی قوی به افغان ها کمک می کند تا در کنار هم زندگی کنند و از شرایط سخت خود حمایت کنند. کمبود امکانات و سختی زندگی شرایطی را ایجاد نکرده است که

بتوان به مکان احساس تعلق خاصی داشت. کمک و حمایت بین همسایگان به خصوص در اجتماعات کم درآمد بسیار دارای اهمیت است. فقدان کارکردهایی در جهت فضای کالبدی اجتماعی، که حاصل بی توجهی در هنگام ساخت مجتمع های مسکونی است، مانع از رشد و همکاری های خودجوش اجتماعی و فعالیت های جمعی است که باید در طراحی برای این قشر بسیار توجه شود. زنان افغان ساکن در کوره ها روابط اجتماعی خود را مثبت ارزیابی کرده و از آن رضایت دارند. آن ها بیشتر وقت خود را در خارج از خانه سپری می کنند و مهمانی ها عمدتاً بین افراد فامیل برگزار می شود. روابط همسایگی، به ویژه میان زنان، در این محیط بسیار قوی است. در مصاحبه ها، زنان و دختران به نشستن دور هم در طول روز اشاره کردند و زمان فراغت خود را در کنار یکدیگر یا در خانه یکی از آن ها یا در گوشه هایی از کوره می گذرانند. نکته مهمی که مطرح شد، تمایل آن ها به جمع شدن در مکان هایی است که از دید افراد نامحرم پنهان باشد. این الگوهای اجتماعی نه تنها حس تعلق را تقویت می کند، به ایجاد فضایی امن برای تبادل فرهنگی و اجتماعی نیز کمک می کند. زندگی روزانه افراد ساکن در کوره ها به دلیل محدودیت های فضایی، روند مشخصی را دنبال می کند. فضای اصلی زندگی شامل اتاق خانواده است که برای فعالیت های مختلف مانند خوردن صبحانه، خواب والدین و برخی از کودکان و پذیرایی از مهمانان استفاده می شود. در این کوره ها، سرویس بهداشتی و حمام به صورت عمومی وجود دارد و هر خانه سرویس و حمام جداگانه ای ندارد. همچنین، اتاق ها فاقد لوله کشی آب هستند. در یکی از کوره ها، هر اتاق در مقابل خود یک آشپزخانه دارد؛ در حالی که در کوره ای دیگر، لوله کشی گاز در بیرون قرار دارد. ساعات کار کوره ها معمولاً از حدود چهار صبح آغاز می شود. یکی از بهترین کوره ها دارای آشپزخانه ای است که بین دو اتاق قرار دارد و در برخی واحدها، دو خانواده (برای مثال پدر، مادر و فرزند دختر در یک اتاق و فرزند پسر به همراه همسرش در اتاق دیگر) در کنار هم زندگی می کنند. ساکنان این کوره ها از زندگی مشترک خود رضایت دارند و این نوع زندگی را تجربه ای مثبت توصیف می کنند. در رابطه با

- استفاده از رنگ‌های شاد و پرهیز از رنگ‌های تیره
- وجود تنورخلنه، تلبه‌خلنه، مهمانخلنه و ... در خلنه‌های روستایی افغان و شباهت خانه‌های ایرانی در شهرهای افغان
- زندگی اعضای خانواده در خانواده گسترده
- شادبودن افغان‌ها

استفاده از خاطره ذهنی ساکنین در جهت‌دادن احساس هویت به مجموعه مسکونی به کار برده می‌شود.

در بررسی مؤلفه عزت نفس، زندگی در این ساختار جدید و متفاوت از گذشته، مستلزم گسترش روحیه اعتماد، حمایت (عاطفی، اجتماعی و مالی) همکاری و عضویت در شبکه‌های اجتماعی است. برای حفظ عزت نفس هویتی ساکنان، ضروری است که محدوده‌های مسکونی در بافت موجود روستا طراحی شود؛ به گونه‌ای که تبادلات اجتماعی و فرهنگی میان ایرانی‌ها و افغان‌ها را تسهیل کند. این امر باید با نظارت بر مهاجران و جلوگیری از شکل‌گیری اجتماعات حاشیه‌ای همراه باشد. باید این مجموعه به عنوان بخشی از جامعه‌ای بزرگ‌تر در نظر گرفته شود که با سایر بخش‌ها ارتباط دارد. یکی از نیازهای اصلی که در مصاحبه‌ها به آن اشاره شده، وجود مسکن سالم، تمیز و دارای حریم خصوصی است؛ بنابراین، تأمین محله‌ای که امکانات لازم را داشته باشد و تعاملات اجتماعی را تسهیل کند، بسیار حائز اهمیت است. واحدهای مسکونی باید دارای حریم مناسب باشند تا با توجه به اعتقادات مذهبی و راحتی ساکنان، فضایی امن و محترم برای زندگی فراهم شود. درواقع، عزت نفس به معنای تأمین حداقل‌های لازم برای داشتن فضای زندگی مناسب، سالم و امن برای خانواده است و این شامل مجموعه‌ای از مفاهیم گسترده می‌شود. ایجاد چنین فضایی می‌تواند به ارتقای کیفیت زندگی ساکنان و تقویت حس هویت و تعلق آن‌ها کمک کند.

در بررسی مؤلفه خودکفایی باید در منزل یا در مجاورت آن فضایی تعبیه شود که خانواده‌ها بتوانند با فعالیت‌های خود برای فروش کالا یا خدمات به همسایگان، درآمد بیشتری کسب کنند. این فعالیت‌ها باید منحصر به کارهایی باشد که سلامت، امنیت یا ارزش‌های اصلی اجتماع محلی را به خطر نیندازند و درعین حال برای مجموعه سرزندگی و جنب‌وجوش

سؤالات مربوط به مؤلفه‌های مصنوع تمایز، آنچه بیشتر از همه در پاسخ مصاحبه‌شوندگان به چشم می‌خورد، وضع نابسامان و نامناسب و کمبود امکانات منطقه است که درواقع برای ساکنان فضایی خاطره‌انگیز، موردعلاقه و با تأثیرات مثبت ایجاد نکرده است. نسل دوم و سوم افغان‌ها تمایل بیشتری به داشتن همسایه از هر دو ملیت نشان می‌دهند؛ بنابراین، در طراحی محله‌های مسکونی باید به حفظ روابط همسایگی توجه ویژه‌ای شود. ایجاد محله‌هایی در دل بافت مسکونی موجود روستا می‌تواند شرایطی را فراهم کند که ایرانی‌ها و افغان‌ها در کنار یکدیگر زندگی کنند. این رویکرد به جلوگیری از جداسازی و انزوا کمک کرده و از بروز مشکلات فرهنگی و اجتماعی جلوگیری می‌کند. درعوض، این فضاها می‌توانند زمینه‌ساز تبادل فرهنگی و مشارکت اجتماعی میان ساکنان مختلف باشد؛ بنابراین، در این بخش توجه به موارد زیر دارای اهمیت بسیاری است:

- اندازه مجموعه باید براساس تعداد افرادی باشد که می‌توانند با تشکیل گروه اجتماعی به حمایت متقابل از یکدیگر بپردازند.
- مجموعه مسکونی باید براساس سبک زندگی و فرهنگ موجود ساکنین باشد. نادیده گرفتن فرهنگ پیشین باعث از بین رفتن فرهنگ‌ها و اجتماعات ارزشمندی خواهد شد که درواقع هدف هر گونه اجتماع انسانی است.
- آن‌ها بیشتر دارای وسیله نقلیه موتور هستند و کمتر خانواده‌ای وجود دارد که دارای ماشین باشد (تأثیر قوانین عدم امکان مالکیت اتباع خارجی)؛ بنابراین، بیشترین طراحی‌ها به ترتیب مربوط به مسیرهای پیاده و موتور است. می‌توان فضاهای مشترک عمومی برای پارک ماشین نیز در نظر گرفت. در بررسی مؤلفه تداوم که هدف بررسی حافظه ذهنی افراد بوده است، اغلب آنهایی که به افغانستان سفر کرده‌اند یا در آنجا سال‌هایی را زندگی کرده‌اند، در صحبت‌هایشان به چند مورد اصلی اشاره داشته‌اند:
- رابطه قوی همسایگی، اقوام و دیگران
- بازارهای خاص
- اهمیت نان و تنور و تولیدات خانگی

- محله فروش محصولات هنری افغان‌ها مانند گل‌دوزی‌ها (گل‌دوزی‌ها و بافت‌هایی که در خله‌های افغان‌ها نه فقط در کوره‌ها بلکه در دیگر مناطق هم به‌وفور مشاهده شده و از هنر دست زنان افغان است).
- آرایشگاه
- خیاطی (به‌عنوان شغلی که بسیاری از دختران به آن مشغول هستند).
- رستوران و تهیه غذا
- در جدول ۸ راهبردهای طراحی هویتی بر مبنای ۴ مؤلفه‌های نظریه فرایند هویتی برای افغان‌های مهاجر منطقه کوره آجریزی محمودآباد عنوان شده است.
- فراهم آورد. فقرا و به‌ویژه افرادی از خانواده که شغل تمام‌وقت ندارند (به‌خصوص زنان) با ارائه خدمات کوچک به محله کمک خرجی برای خود دست‌وپا می‌کنند. این نوع فعالیت‌ها در خانه‌های مسکونی قانونی نیست؛ زیرا این امر اغلب باعث تبدیل غیرقانونی فضای زندگی به کارگاه یا خرده‌فروشی می‌شود که در نتیجه به تخریب کل محیط می‌انجامد؛ در نتیجه باید فضاهایی مناسب و با رویکردی قانونی در اختیار ساکنین قرار گیرد. برای این امر کاربری‌های زیرباتوجهبه مشاهدات صورت‌گرفته از ساکنین و توانایی‌های آنها پیشنهاد می‌شود:
- محل فروش محصولات خانگی چون سبزیجات (کشاورزی شهری)

جدول ۸- راهبردهای طراحی هویتی

Table 8- Identity design strategies

مؤلفه هویتی	الگوی رفتاری	راهکار طراحی
مؤلفه‌های انسانی	اهمیت آداب و رسوم	فضاهای همسایگی برای انجام فعالیت‌ها و حفظ شبکه اجتماعی (NGO)
تمایز	روابط اجتماعی حاکم بر زندگی حفظ روابط همسایگی تقویت حس هویت و تعلق	طراحی مسیرهای پیاده و موتور قرارگیری پارکینگ عمومی در خارج محل زندگی فضای جمعی مشترک بین ایرانیان و افغان‌ها افزایش زیربنای واحدها برای زندگی خانواده گسترده
مؤلفه‌های مصنوع	زیرساخت لازم	
تداوم	آداب و رسوم تاریخی مشترک با ایرانیان رابطه قوی اقوام و همسایگی زندگی اعضای خانواده کنار هم	استفاده از رنگ‌های شاد و پرهیز از رنگ‌های تیره ارائه خدمات زیرساختی باتوجهبه نیازسنجی منطقه ایجاد کاربری‌های هنری، کشاورزی و ... فضایی در منزل یا در مجاورت آن برای فعالیت‌های فروش یا خدمات به همسایگان اختصاص فضای مسکونی در مالکیت یا اجاره افراد
مؤلفه‌های مصنوع	عدم وجود خاطرات مکانی و فضایی از افغانستان	
عزت نفس	گسترش روحیه اعتماد، حمایت همکاری و عضویت در شبکه‌های اجتماعی احساس تعلق اجتماعی اشتغال	
خودکفایی	ایجاد حس مالکیت در ساکنان منطقه	

بحث و نتیجه

هدف از این پژوهش بررسی امکان تعامل فرهنگی افغان‌ها در جامعه مقصد با رویکردی هویتی و راهکارهای آن است. باتوجهبه پاسخ‌های دریافت‌شده در بخش مشخصات هویتی و تمایز افغان در این پژوهش با مهاجرانی برخورد شد که تا حدی دارای هویت فرهنگی مشترک با جامعه ایرانی هستند. اشتراکات فرهنگی و تاریخی بین دو کشور می‌بایست امر تعامل را آسان‌تر کند؛ اما فاکتورهای دیگر، موانعی را بر سر راه قرار داده‌اند. از یک طرف سابقه حضور این افراد در ایران و سطح اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی آنها در طی این سالیان

پیش‌داوری‌های منفی‌ای را در جامعه میزبان ایجاد کرده است و از طرف دیگر عدم وجود قوانین حقوقی و مدنی درست و مناسب برای مهاجران حتی در سطح نیازهای اولیه بر این مسائل تأکید کرده است. پژوهش حاضر در جهت امکان تعامل فرهنگی بین دو ملت با شناخت مؤلفه‌های هویتی افغان‌های مطالعه‌شده (کارگران کوره‌های آجرپزی روستای محمودآباد) و با استفاده از نظریه فرایند هویتی بریکول در راستای ارائه راهبردهای طراحی معمارانه است (نمودار ۴). بریکول مکان‌ها را منبع مهمی از مؤلفه‌های هویت و نشانه‌هایی از خاطرات جمعی می‌داند. اصول چهارگانه بریکول (شامل مؤلفه‌های تمایز، تداوم، عزت نفس و خودکفایی) بیان این مسئله است که محیط بر هویت تأثیر می‌گذارد. مدل بریکول چارچوب مناسبی را برای شناخت عناصر هویتی (به‌خصوص هویت اجتماعی) فراهم می‌کند. یکی از موارد هویت، مکان است که ارتباط افراد با مکان، تمایز محیط زندگی و ارتباط با دیگر محیط‌ها است. موضوعی که در تحقیق حاضر با توجه به تمایز افراد مهاجر از کشور میزبان داری اهمیت بسیاری است. در انجام برداشت‌های معمارانه در بخش تمایز، شیوه زندگی

افغان‌ها در مقیاس درون خانوار و نیز در مقیاس همسایگی و ارتباطات اجتماعی مدنظر است. به دلیل شباهت‌های بسیار در آداب و رسوم دو کشور در بخش مؤلفه‌های انسانی تداوم، تنها به تفاوت در برخی رسوم می‌توان اشاره داشت. عزت نفس، غرور و تعلق خاطر یک شخص به گروه به واسطه هویت آن تعریف می‌شود. براساس مشاهدات، زندگی جمعی افغان‌ها در کنار هم و شرایط زندگی مشترک، حس همدردی، هم‌زبانی و احساس تعلق اجتماعی را ایجاد می‌کند. خودکفایی سبب می‌شود تا افراد اعمال انتخابی خود را در محیط مدنظر انجام دهند و به بیانی توانایی فرد در یک شرایط خاص فیزیکی یا اجتماعی است که به نیاز فرد به کنترل محیط مربوط می‌شود. دیاگرام منعکس‌کننده چارچوب مفهومی پژوهش و راهکارهای طراحی است. ایجاد محیطی مناسب برای رشد و شکوفایی زنان، کودکان و مردان افغان می‌تواند به تبادلات فرهنگی میان دو ملیت کمک کند و زمینه‌ساز تربیت افراد موفق باشد؛ درنهایت، آسایش افراد در تأمین نیازهای روزمره در منطقه کوره‌های آجرپزی حاصل خواهد شد.

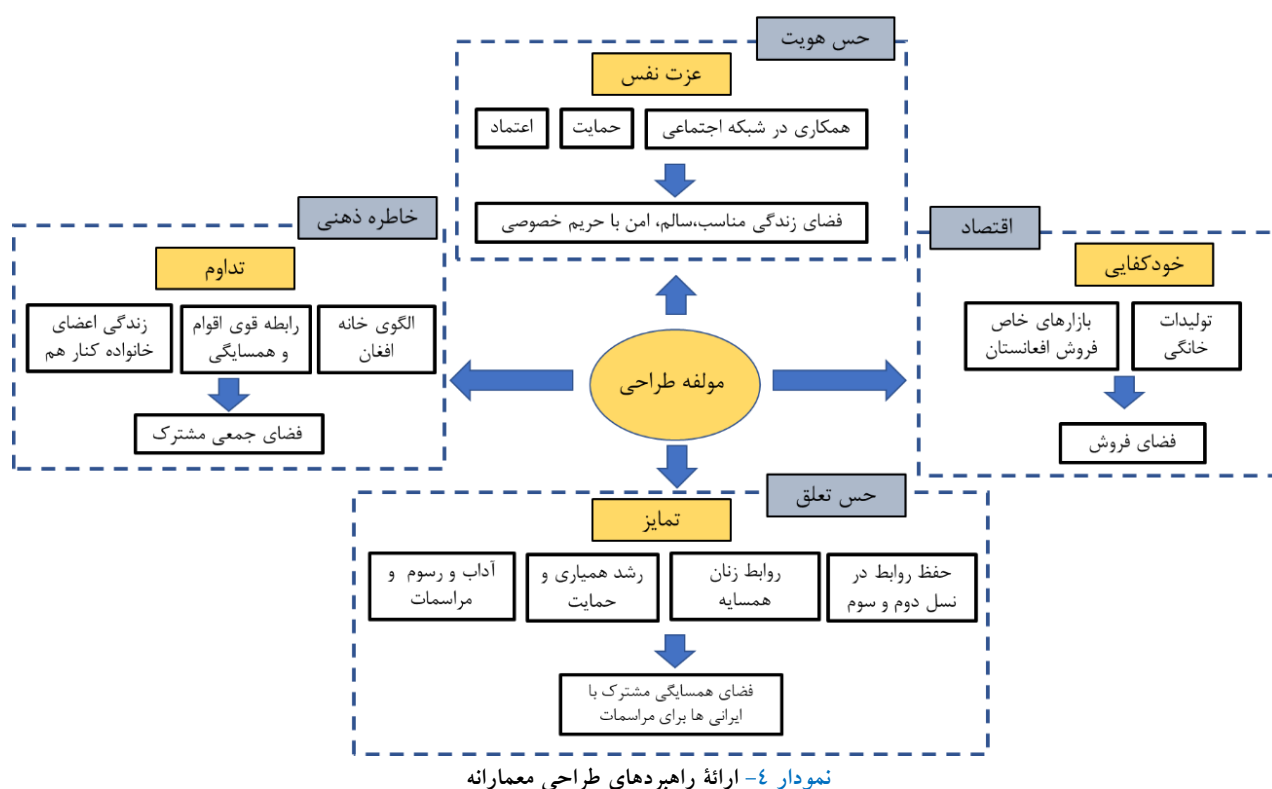

Fig 4- Presentation of architectural design strategies

ملاحظه روشی

در روش کیفی و مصاحبه عمیق، از آنجاکه فضای نمونه اندک است و ممکن است معرف دقیقی از جامعه آماری ارائه ندهد، بنابراین خاصیت تعمیمی ندارد و نمی توان با صراحت نتایج حاصله را منتج از آرای کلیه جامعه آماری دانست؛ اما علم جزئی شده کنونی هر چند داعیه تعمیمی خود را پس گرفته است، از رسالت آگاهی بخش خود، دست نکشیده و مدعی است که بدون تعمیم هم می توان به یافته های علمی رسید. این مقاله رویکردی کیفی دارد و به دنبال تسری یافته هایش به کلیه مهاجران افغانی در ایران نیست.

تمایز، تداوم، عزت نفس و خودکفایی ارائه می دهد و موانع اجتماعی و حقوقی در مسیر تعامل فرهنگی را شناسایی می کند. راهکارهای معماری ارائه شده، به گونه ای طراحی شده اند که ضمن حفظ هویت فرهنگی، امکان سازگاری و همزیستی مسالمت آمیز را فراهم می آورند. این رویکرد تلفیقی و فرایندی، که بر اهمیت محیط و هویت مکان تأکید دارد، در مطالعات قبلی کمتر به کار گرفته شده است و به همین دلیل از نظر علمی و کاربردی نوآورانه محسوب می شود.

منابع فارسی

ابوالحسنی، ر. (۱۳۸۷). مؤلفه های هویت ملی با رویکردی پژوهشی. سیاست، ۳۸(۴)، ۲۲-۱.
https://jppq.ut.ac.ir/article_27701.html?lang=fa.
 اسکندری سبزی، س.، و حسن زاده، ر. (۱۴۰۲). تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر آسیب های اجتماعی (جرم سرقت)؛ مطالعه موردی، استان آذربایجان شرقی. پژوهش های

نوآوری موضوع

نوآوری این مقاله در بررسی امکان تعامل فرهنگی افغان ها در جامعه مقصد با رویکرد هویتی و ارائه راهکارهای طراحی معماری مبتنی بر نظریه فرایند هویتی بریکول است. پژوهش با تمرکز بر شناخت مؤلفه های هویتی خاص مهاجران افغان در کوره های آجرپزی محمودآباد، درک عمیقی از عوامل

- میانمار؛ جنایت علیه بشریت یا نسل‌کشی؟ پژوهش حقوق کیفری، ۴(۱۵)، ۷۳-۴۵.
<https://doi.org/10.22054/jclr.2016.4435>
 روشه، گ. (۱۹۲۴). *تغییرات اجتماعی* (منصور وثوقی، مترجم). نشر نی.
- سخاوت‌دوست، ن. و البرزی، ف. (۱۳۹۸). بازتاب نقش نشانه‌شناسی در فرایند گذر از فضا به مکان در مجموعه تاریخی سعدالسلطنه قزوین. *مطالعات شهری*، ۸(۳۲)، ۶۴-۴۷.
https://urbstudies.uok.ac.ir/article_61211.html?lang=fa
 صارمی، ح. ر. و معروفی، ح. (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی حس دل‌بستگی مکان در نمادهای شهری دوره اصفهانی و مدرن؛ نمونه موردی میدان آزادی و میدان نقش جهان. *معماری سبز*، ۹(۹).
<https://elmnet.ir/doc/1912887-50132>
 صبحی، ع.، مسعود، م. و مرادی چادگانی، د. (۱۳۹۸). تداوم مکان در گذر زمان در تعامل با انسان. *صفه*، ۲۹(۲)، ۹۵-۱۱۶.
<https://doi.org/10.29252/soffeh.29.2.95>
 طاهرپور، ف.، زمانی، ر. و محسنی، ن. (۱۳۸۴). مطالعه مقایسه‌ای پایه‌های فردی، شناختی و انگیزشی پیشداوری نسبت به مهاجران افغان. *پژوهش‌های روان‌شناختی*، ۸(۴)، ۳-۲۹.
<https://www.sid.ir/paper/66262/fa>
 عبداللهی، ح. (۱۳۸۸). *افغانستان؛ تبیین الگوی مطلوب نظام شهری*. پاپلی.
- عبدی زرین، س.، ادیب راد، ن.، یونسی، ج. و عسگری، ع. (۱۳۸۹). رابطه سبک‌های هویت با خودکارآمد پنداری دانش‌آموزان پسر دبیرستانی ایرانی و افغانی ساکن قم. *رفاه اجتماعی*، ۱۰(۳۹)، ۴۴۵-۴۷۱.
<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-352-fa.html>
 عظیمی، س. و لعل شاطری، م. (۱۳۹۷). نمادهای هویت ملی ایران و افغانستان در کتاب‌های تاریخ دهم و یازدهم. *پژوهش‌نامه خراسان بزرگ*، ۹(۳۱)، ۸۵-۹۶.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516131.1397.8.31.6.8>
 قاسمی اصفهانی، م. (۱۳۹۴). *اهل کجا هستیم؟ (هویت‌بخشی به بافت‌های مسکونی)*. روزنه.
- راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۲(۱)، ۱-۱۶.
<https://doi.org/10.22108/srsp.2023.136450.1876>
 اشرفی، ا. (۱۳۸۰). هویت فرهنگی در عصر مشروطه. *نامه پژوهش‌ش*، ۱(۲۳-۲۲)، ۷-۳۲.
<https://www.sid.ir/paper/442969/fa>
 الکساندر، ک. (۱۳۹۰). *معماری و راز جاودانگی: راه بی‌زمان ساختن (مهرداد قیومی بیدهندی، مترجم)*. دانشگاه شهید بهشتی.
- بهزادفر، م. (۱۳۸۶). *هویت شهری: نگاهی به هویت شهر تهران*. شهر تهران (وابسته به سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران).
- پاکزاد، ج. (۱۳۷۵). هویت و این همانی با فضا. *صفه*، ۶(۲۲-۲۱).
<https://www.sid.ir/paper/424882/fa>
 تابان، م.، پورجعفر، م. ر. و پورمند، ح. (۱۳۹۱). هویت و مکان؛ رویکردی پدیدارشناسانه. *هویت شهر*، ۶(۱۰)، ۷۹-۹۰.
<https://www.sid.ir/paper/154761/fa>
 جمشیدیها، غ. و عنبری، م. (۱۳۸۳). تعلقات اجتماعی و اثرات آن بر بازگشت مهاجرین افغانی. *نامه علوم اجتماعی*، ۳(۲۳)، ۴۳-۶۷.
https://jnoe.ut.ac.ir/article_10543.html?lang=fa
 حسین‌آبادی، س.، سلمانی‌مقدم، م. و نوری دشتبان، م. (۱۳۹۸). هویت مکانی و عوامل مؤثر بر آن در محلات قدیمی نمونه مطالعه: محله کلاه‌فرنگی سبزوار. *برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۹(۳)، ۸۹-۱۱۰.
<https://doi.org/10.22108/sppl.2019.81525.0>
 خزایی، ح. (۱۳۸۷). هویت و فرهنگ در عرصه فرهنگی ایران. *زمانه*، ۷۰(۷۰).
<https://elmnet.ir/doc/339840-33532>
 خدابخشی، آ.، اشرفی، ف. و همتی‌منش، ا. (۱۳۹۰). پرخاشگری در دانش‌آموزان افغانی مقیم ایران. *تحقیقات پزشکی زاهدان*، ۱۳(۱)، ۵۳.
- https://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/v66513901053.pdf
 دوران، ب. (۱۳۸۵). *هویت اجتماعی: رویکردها و نظریه‌ها*. مراکز جهاد دانشگاهی.
- ربیعی، م. (۱۳۹۲). *مهاجرت. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا*.
- روستائی، ع. و آرش‌پور، ع. (۱۳۹۵). *پاکسازی قومی مسلمانان*

- قره‌باغی، ع. (۱۳۷۹). هویت بی‌در و پیکر. گلدستانه، ۱۶، ۳۴-۳۹.
<https://ensani.ir/fa/article/36439/>
- کاشی، ح.، و بنیادی، ن. (۱۳۹۲). تبیین مدل هویت مکان-حس مکان و بررسی عناصر و ابعاد مختلف آن. هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی، ۱۸ (۳)، ۴۳-۵۲.
<https://doi.org/10.22059/jfaup.2013.51317>
- کورنا، ل. (۱۳۹۷). *افغانستان (فاطمه شاداب، مترجم)*. ققنوس.
- گروه ترجمه صراط. (۱۳۹۰). فرهنگ مردم افغانستان. پژوهش‌های منطقه‌ای، (۷)، ۲۸۷-۳۰۷.
[https://herat.mfa.ir/files/Herat/pdf file/](https://herat.mfa.ir/files/Herat/pdf%20file/)
- لطف‌آبادی، م. (۱۳۹۲). بازخوانی نظری مفهوم «هویت». خردنامه، ۴ (۱۰)، ۱-۱۰.
<https://ensani.ir/fa/article/328223/>
- لینچ، ک. (۱۳۷۶). *تئوری شکل خوب شهر* (حسین بحرینی، مترجم). انتشارات دانشگاه تهران.
- مرادی، س. (۱۳۹۳). *تدوین مدل بررسی هویت مکان با کاربست روش تحقیق روایی* (پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علم و صنعت ایران).
- مرادی، گ.، و بخشنده، م. (۱۳۹۰). بررسی نقش محرومیت اجتماعی در ایجاد رفتارهای پرخطرگرانه میان جوانان: مورد مطالعه شهر شیراز. علوم اجتماعی، (۱۳)، ۱۵۹-۱۹۴.
<https://www.magiran.com/p1634253>
- مرشدی‌زاد، ع.، غفاری هاشجین، ز.، و قادرزاده، ه. (۱۳۹۸). بازنمایی هویت ملی و قومی در نشریات دانشجویی کرد زبان، در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۴ (مطالعه موردی: دانشگاه‌های تهران، تبریز و کردستان). *مطالعات سیاسی*، ۲ (۸)، ۷۵-۱۰۱.
<https://www.sid.ir/paper/161184/en>
- مقدس، ع. ا.، لهسایی‌زاده، ع.، و تقوی‌نسب، س. م. (۱۳۸۸). بررسی عوامل داخلی موثر بر هویت قومی و هویت ملی. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۰ (۱)، ۴۵-۷۰.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516131.1397.8.31.6.8>
- موسوی، ا.، و دوانی، ف. (۱۳۹۳). رابطه فضا و مکان در معماری با نگاهی بر لندیشه‌های شولتز. *همایش ملی رویکرد عملی به پیاده‌سازی مفاهیم علمی، مباحث تئوری*
- و پژوهش‌های کاربردی علوم فنی، تهران.
<https://civilica.com/doc/387637/>
- مهرابی، ف. (۱۳۹۹). نگاهی به مهاجرت مردم افغانستان به جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات حقوقی پانتا*، ۵ (۳۷)، ۱-۵.
<https://jlawst.ir/article-1-989-en.html>
- میرزایی، ح. (۱۴۰۳). سیاست حافظه و هویت مهاجرتی: مردم‌نگاری حافظه جمعی مهاجران افغانستانی در ایران. *مطالعات فرهنگ و هنر آسیا*، ۳ (۲)، ۲۴۳-۲۷۷.
https://asianculture-artstudies.ihcs.ac.ir/article_10201.html?lang=fa
- هاشمی، ج. (۲۰ خرداد ۱۴۰۰). *نظریه هویت اجتماعی هنری تاجفیل*. روانشناسی هاشم‌لو.
<http://jafarhashemlou.blogfa.com/post/1770>
- یحیائی، س.، و و کیا، س. م. (۱۳۸۸). مطالعه انگاره‌های هویت فرهنگی و هویت ملی ملت‌های ایران و افغانستان (با تأکید بر نگره‌های مهاجران افغانی به ایرانیان). *مطالعات ملی*، ۱۰ (۳۷)، ۱۳۵-۱۵۶.
https://www.rjnsq.ir/article_99666.html?lang=fa

Reference

- Abdollahi, H. (2009). *Afghanistan: Representation of Desirable Design of Urban System*. Papeli Publications. [In Persian]
- Abdi-Zarrin, S., Adib-Rad, N., Younesi, S. J., & Asgari, A. (2011). Relationship between identity styles with self-efficacy in Iranian and Afghan high school boys. *Social Welfare Quarterly*, 10(39), 445-471. [In Persian]. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-352-fa.html>
- Abou-Alhasani, S. R. (2008). National identity elements with researchial approach. *Political Quaterly*, 38(4). [In Persian]
https://jppq.ut.ac.ir/article_27701.html?lang=fa
- Alexander, C. (2011). *The Timeless Way of Building* (Qayyoomi-Bidehendi, Trans.). Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Ashrafi, A. (2001). Cultural identity in the Constitutional Era. *Nameh-ye Pazhuhesh-e Farhangi*, 1(22-23), 7-32. [In Persian]
<https://www.sid.ir/paper/442969/fa>
- Azimi, S., & Lael-Shateri, M. (2018). Symbols of national identity of Iran and Afghanistan in the tenth and eleventh grade history books. *Journal of Great Khorasan*, 9(31), 85-96. [In Persian]
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516131.1397.8.31.6.8>
- Behzadfar, M. (2007) *Urban Identity: A Look at the Identity of Tehran*. Nashr-e Shahr (affiliated with the Tehran Municipality's Cultural and Artistic Organization). [In Persian]
- Bernardo, F., & Palma, J. M. (2005). Place change and

- <https://doi.org/10.3763/asre.2007.5007>
- Hogg, M. A., & Abrams, D. (1988). *Social Identifications: A Social Psychology of Intergroup Relations and Group Processes*. Routledge.
- Hosseiniabadi, S., Salmani-Moghadam, M., & Nouri-Dashtban, M. (2019). Place identity and effective factors on it in Old Neighborhoods (Case Study: Kolah Farangi Neighborhood in Sabzevar). *Spatial Planning*, 9(3), 89-110. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/sppl.2019.81525.0>
- Jamshidiha, G., & Anbari, M. (2004). Social attachments and their effects on the return of Afghan migrants. *Sociological Review*, 3(23), 43-67. [In Persian] https://jnoe.ut.ac.ir/article_10543.html?lang=fa
- Jaspal, R., & Breakwell, G. M. (Eds.). (2014). *Identity Process Theory: Identity, Social Action and Social Change*. Cambridge University Press.
- Kashi, H., & Bonyadi, N. (2013). Stating the model of identity of place-sense of place and surveying its constituents* case study: Pedestrian passage of Shahre Rey. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 18(3), 43-52. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jfaup.2013.51317>
- Khazaei, H. (2008). Identity and culture in Iran's cultural sphere. *Zamaneh*, (70). [In Persian] <https://elmnet.ir/doc/339840-33532>
- Khodaabakhshi, A., Ashrafi, F., & Hemmatimanesh, A. (2011). Aggressiveness among Afghan refugees in Iran. *Zahedan Journal Research Medical Sciencis*, 13(1), 53. [In Persian] https://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/v66513901053.pdf
- Lehsayizadeh, A., Moghaddas, A., & Taghvinasab, M. (1388). A study of internal factors affecting ethnic and national identity among Arabs in Ahvaz. *Applied Sociology*, 20(1), 45-70. [In Persian] <https://www.magiran.com/p777138>
- Lotfabadi, M. (2013). A theoretical reading of the concept "Identity". *Kheradnameh*, (10). [In Persian] <https://ensani.ir/fa/article/328223/>
- Lvi-Strauss, C. (1966). *The Savage Mind*. University of Chicago Press.
- Lynch, K. (1997). *A Theory of Good City Form* (H. Bahraimi, Trans.). University of Tehran Press. [In Persian]
- Madaus, G. F., & Stufflebeam, D. L. (Eds.). (2012). *Educational Evaluation: Classic Works of Ralph W. Tyler*. Springer Science & Business Media.
- Mahmoodi, Z., Bahrami, G., Ghavidel, N., & Seddighi, H. (2023) The effect of social determinants of health on quality of life among Afghan refugees in Iran during the COVID-19 pandemic: A path analysis. *BMC Psychiatry*, 23(11). <https://doi.org/10.1186/s12888-022-04502-0>
- McAreavey, R. (2017). *New Immigration Destinations: Migrating to Rural and Peripheral Areas*. Routledge.
- identity processes. *Medio Ambiente y Comportamiento Humano*, 6(1), 71-87. <https://dspace.uevora.pt/rdpc/bitstream/10174/4675/1/ArtigoBLiberdade-Medio%20ambiente%20Y%20comportamiento%20humano.pdf>
- Breakwell, G. M. (2021). Identity resilience: Its origins in identity processes and its role in coping with threat. *Contemporary Social Science*, 16(5), 573-588. <https://doi.org/10.1080/21582041.2021.1999488>
- Breakwell, G. M., Fino, E., & Jaspal, R. (2022). The identity resilience index: Development and validation in two UK samples. *Identity*, 22(2), 166-182. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15283488.2021.1957895>
- Corona, L. (1949) *Afghanistan* (F. Shadab, Trans.). Ghoghnu. [In Persian]
- Deming, M. E., & Swaffield, S. (2011). *Landscape Architectural Research: Inquiry, Strategy, Design*. John Wiley & Sons. <https://www.wiley.com/en us/>
- Dowran, B. (2006). *Social Identity: Approaches and Theories*. Academic Center for Education, Culture and Research (ACECR). [In Persian] <https://www.sid.ir/paper/789845/fa#downloadbottom>
- Eskandari Sabzi, S., & Hasanazadeh, R. (2023). Analysis of the effects of economic factors on social harms (Crime of Theft): A case study of East Azarbaijan Province. *Strategic Research on Social Problems*, 12(1), 1-16. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/srsp.2023.136450.1876>
- Gharabaghi, A. (2000). Disjointed identity. *Golestaneh*, (16), 34-39. [In Persian] <https://ensani.ir/fa/article/36439/>
- Ghasemi-Esfahani, M. (2015). *Where Am I From? (Assigning Identity to Residential Textures)*. Roozaneh. [In Persian]
- Guibernau, I., & Hutchinson, J. (2001). *Understanding Nationalism*. Polity Press.
- Hack-Polay, D., Mahmoud, A. B., Kordowicz, M., Madziva, R., & Kivunja, C. (2021). Let us define ourselves: Forced migrants' use of multiple identities as a tactic for social navigation. *BMC Psychology*, 9, 125. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1186/s40359-021-00630-6>
- Hague, C., & Jenkins, P. (Eds.). (2004). *Place Identity, Participation and Planning*. Routledge.
- Hall, S. (2015). Cultural identity and diaspora. In *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory* (pp. 392-403). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315656496-28/cultural-identity-diaspora-stuart-hall>
- Hashmallo, J. (1400). *Henry Tajfel's Social Identity Theory*. Hashmallo Psychology. [In Persian] <http://jafarhashemlou.blogfa.com/post/1770>
- Hauge, Å. L. (2007). Identity and place: A critical comparison of three identity theories. *Architectural Science Review*, 50(1), 44-51.

- Research, 1(1), 306-310. <https://www.semanticscholar.org/paper/Sense-of-Place-and-Place-Identity-Qazimi/237c7fc5babe41ce4b918250a50c9a56c3fd0164>
- Rabiei, M. (2013). *Migration*. The Moon Book of History and Geography. [In Persian]
- Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. Pion Limited.
- Roostayie, A., & Arashpur, A. (2016). Ethnic-cleansing of Myanmar's Muslims; Crimes against humanity or genocide? *Journal of Criminal Law Research*, 4(15), 45-73. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/jclr.2016.4435>
- Roush, G. (1924). *Social Changes* (M. Vosoughi, Trans.). Ney. [In Persian]
- Saboohi, E., Massoud, M., & Moradi-Chadgani, D. (2019). The continuity of place through time in human interactions. *Soffeh*, 29(2), 95-116. [In persian] <https://doi.org/10.29252/soffeh.29.2.95>
- Sandford, R., & Quarmby, T. (2018). Space, place, and identity: New pressures in the lives of young people. In *Young People, Social Media and Health* (pp. 15). <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781351026987-11/space-place-identity-rachel-sandford-thomas-quarmby>
- Saremi, H. R., & Marufi, H. (2017). A comparative study of place attachment in urban symbols of the Isfahan and modern periods: Case study of Azadi Square and Naqsh-e Jahan Square. *Green Architecture*, (9). [In Persian] <https://elmnet.ir/doc/1912887-50132>
- Sekhavatdoust, N., & Alborzi, F. (2019). Reflection of semiotics ideas in the process of moving from space to place in the historical Complex of Qazvin Saad-al-saltaneh. *Motaleate Shahri*, 8(32), 47-64. [In Persian] https://urbstudies.uok.ac.ir/article_61211.html?lang=fa
- Sirat Translation Group. (2011). The culture of the people of Afghanistan. *Regional Studies*, (7). [In persian] <https://herat.mfa.ir/files/Herat/pdf>
- Taban, M. Pourjafar, M., & Pourmand, H. (2012). Identity and place, phenological approach. *Hoviatshahr*, 6(10), 79-90. [In Persian] <https://www.sid.ir/paper/154761/fa>
- Taherpour, F., Zamani, R., & Mohseni, N. (2006). Comparative study of individual, cognitive, and motivational bases of prejudice towards Afghan immigrants. *Psychological Research*, 8(3-4), 9-29. <https://www.sid.ir/paper/66262/fa> [In Persian]
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin, & S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-37). Brooks/Cole. <https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=757561>
- Twigger-Ross, C. L., & Uzzell, D. L. (1996). Place and identity processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16(3), 205-220. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1006/jevp.1996.0017>
- Mehrabi, F. (2020). A look at the migration of Afghan people to the Islamic Republic of Iran. *Panta Legal Studies Journal*, 1(37), 43-55. [In Persian] <https://jlawst.ir/article-1-989-en.html>
- Mirzaei, H. (2025). Memory politics and migrant identity: An ethnography of the collective memory of Afghan Migrants in Iran. *Asian Culture and Art Studies (Motaleat-e Farhang va Honare Asiya)*, 3(2), 243-277. [In Persian] https://asianculture-artstudies.ihcs.ac.ir/article_10201.html?lang=fa
- Moghadas, A., Lahsaeizadeh, A., & Taghavi-Nassab, S. M. (2009). The study of internal factors affecting ethnic and national. *Journal of Applied Sociology*, 20(1), 45-70. [In Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1388.20.1.3.5>
- Moradi, S. (2014). *Developing a Model for Studying Place Identity Using the Narrative Research Method* thesis. [Doctoral theses, University of Science and Technology of Tehran]. [In Persian]
- Moradi, G., & Bakhshandeh, M. (2011). Investigating the role of social deprivation in creating aggressive behaviors among youth: A case study of Shiraz city. *Social Sciences*, (13), 159-194. [In Persian] <https://www.magiran.com/p1634253>
- Morshidizad, A., Ghafari-Hashjin, Z., & Qaderzadeh, H. (2010). Reflection of ethnic and national identity in the Journals of Kurdish Students (Case study: Kurdish Journals at the Universities of Tehran, Tabriz and Kurdistan). *Journal of Political Studies*, 3(8), 75-101. <https://www.sid.ir/paper/161184/en> [In Persian]
- Mousavi, A., & Davani, F. (2014). The relationship between space and place in architecture with a view to Schulz's ideas. *National Conference on Practical Approaches to Implementing Scientific Concepts, Theoretical Issues, and Applied Research in Technical Sciences*, Tehran. [In Persian] <https://civilica.com/doc/387637/>
- Mozaffari, A. (2014). *Forming National Identity in Iran: The idea of Homeland Derived from Ancient Persian and Islamic Imaginations of Place*. Bloomsbury Publishing.
- Naomi, E. (2024). *Social Identity Theory*. Encyclopedia Britannica.
- Pakzad, J. (1996). Identity and identity and sense of place. *Soffeh*, 6(21-22). [In Persian] <https://www.sid.ir/paper/424882/fa>
- Peng, J., Strijker, D., & Wu, Q. (2020) Place identity: How far have we come in exploring its meanings? *Frontiers in Psychology*, 11, 294. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00294>
- Potts, R. (2012). Environmental and behavioral evidence pertaining to the evolution of early Homo. *Current Anthropology*, 53(S6), S299-S317. <https://doi.org/10.1086/667704>
- Qazimi, S. (2014) Sense of place and place identity. *European Journal of Social Science Education and*

- Afghans; Regarding to Afghan immigrants attitude toward Iranians. *National Studies Journal*, 10(37), 135-156. [In Persian]
https://www.rjnsq.ir/article_99666.html?lang=fa
- Zandi-Navgran, L., Askari-Nodoushan, A., Sadeghi, R., Afrasiabi, H., & Abbasi-Shavazi, M. J. (2023). Identity integration of Afghan immigrants in Iran: A Grounded Theory Study. *Social Welfare Quarterly*, 23(89), 165-206.
<http://dx.doi.org/10.32598/refahj.23.89.4154.1>
- UNHCR. (2023) *UNHCR Iran: Voluntary Repatriation Dashboard*. Afghanistan-Refugees
<https://data.unhcr.org/en/documents/details/103488>.
- Wang, S., & Xu, H. (2015). Influence of place-based senses of distinctiveness, continuity, self-esteem and self-efficacy on residents' attitudes toward tourism. *Tourism Management*, 47, 241-250.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517714002076>
- Yahyaie, S., & Kia, S. M. (2009). A study of cultural identity and national identity image of Iranian and